AKİS

HAFTALIK AKTUALİTE DERGİSİ

26 MART 1965
FİATI : 1 LİRA

DİKKAT !

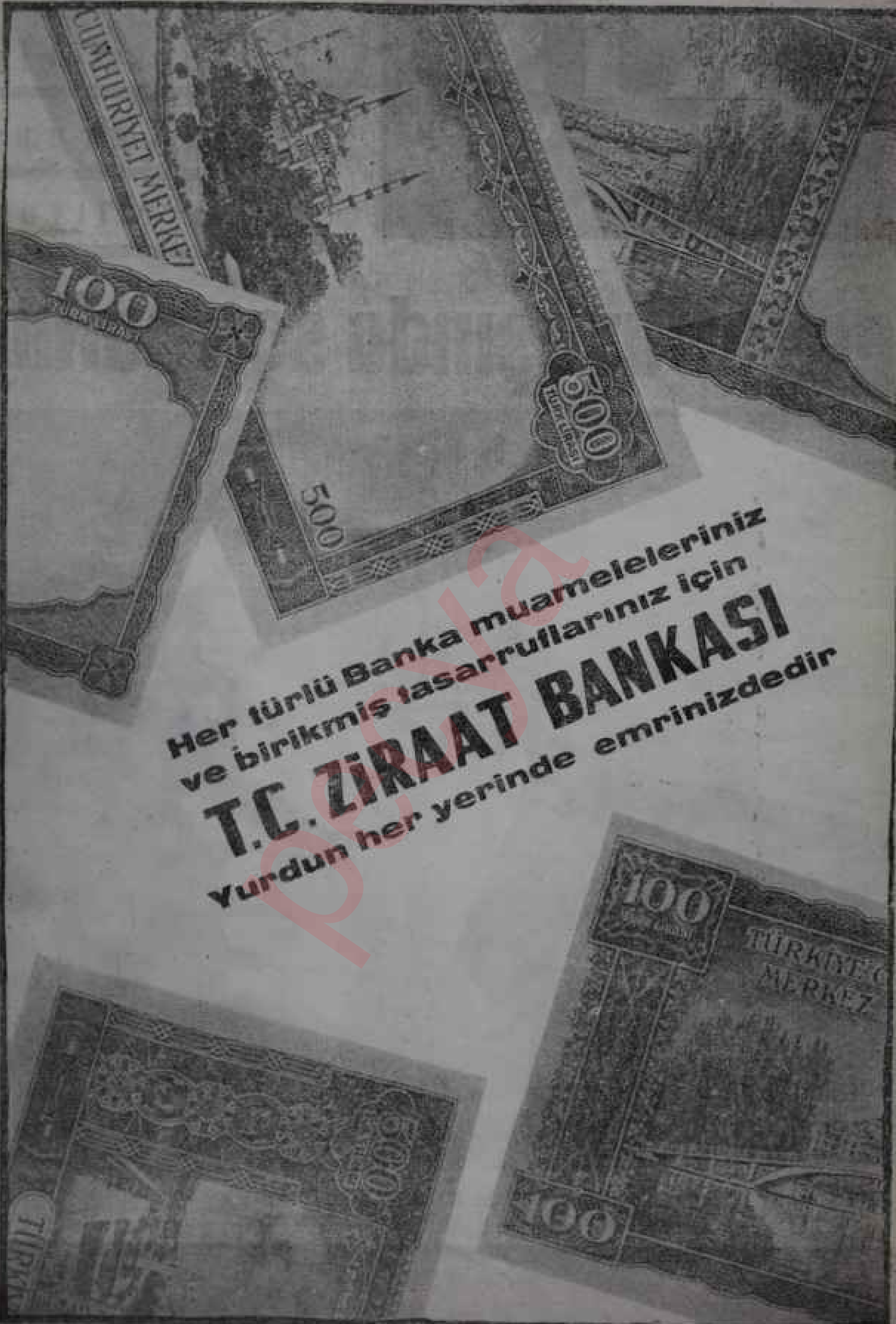
Türk işçisi
iki grupa
ayrılıyor

Radyo savaşında son safha

TANITMA VE TURİZM BAKANI ZEKÂİ DORMAN
AŞAĞI TÜKÜRSEN SAKAL YUKARI TÜKÜRSEN BIYIK

Kıbrısta Amerikanın oyunları

Her türlü Banka muamelelerini
ve birikmiş tasarruflarınız için
T.C. ZİRAAT BANKASI
Yurdun her yerinde emrinizdedir

AKİS

Sayı: 562 Cilt: XXXII Yıl: 11 HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

Sahibi ve Başyazarı :
Metin Toker

Yazı İşleri Müdürü :
Y. Yüksel Erdem

Bu sayıda **Yazı Kurulu :**
İç Haberler Kısmı: Kurtul Altuğ, Güneri Civaoğlu- Teoman Erel, Egemen Bostancı, Tunca Aksoy (İstanbul) Seyfi Özgenel (İzmir) — Dış Haberler Kısmı: Haluk Ülman — Magazin Kısmı: Jale Candan— Tüli Sezgin, Bihin Anter, Hüseyin Korkmazgil — Radyo: Mahmut T. Öngören — Sinema: Nijat Özön — Yayınlar: İlhami Soysal — Tiyatro: Naciye Fevzi, Lûtfi Ay.

Resim
Ali Parmakerli

Fotoğraf
T.H.A.
Hüseyin Ezer
Erdoğan Çiftler

Klişe
Birlik Klişe Atölyesi
Tel: 11 70 15

Yazı isleri
Rüzgârlı Sokak No 15/2
Tel : 11 89 92
P. K. 582

İdare
Rüzgârlı Sokak No: 15/1
Tel : 10 61 96

Abone Şartları
3. aylık (12 nüsha) 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 40.00 lira

İlân şartları
Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 1500 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına, uymayı tâahhüt etmiştir.

Dizildiği yer
Rüzgârlı Matbaa

Basıldığı yer
Hürriyet Matbaası
Ankara

Basıldığı **tarih :**

25.3 1965

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Gelecek hafta, yepyeni bir AKİS ile karşılaşacaksınız. Türkiyede **bütün** yılların belki de en önemli yazı serisi bu yeni AKİS'in büyük özelliğini teşkil edecektir. Yazı serisi şimdiden hemen her çevrenin başlıca konusu haline gelmiştir. Seri başladığında, açıklanan hususların ve hadiseleri hikâye ediş tarzının bu ilgiye hak verdirecek nitelikte olduğu görülecektir.

AKİS bu büyük hamlesiyle birlikte derginin baskısında ve kalitesinde de değişiklikler yapacaktır. Derginin 11 yıla yaklaşan yayın hayatında ilk defa olarak kapağı Ofset baskıyla hazırlanmaktadır. Bu suretle kapağımız Türkiyenin en cazip dergi kapakları arasına girecektir;.

Başka bir değişiklik iç sayfaların dizgisindedir. Harflerin puntosunun fazla ince olduğu ve derginin kolay okunamadığı çok şikâyet edilmiştir.. AKİS bundan böyle bir punto büyük harflerle dizilecektir. Bu hem sayfalara bir ferahlık verecektir, hem de derginin okunmasını kolaylaştıracaktır.

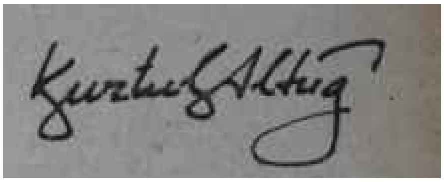
AKİS'in klişeleri artık İstanbulda hazırlanacaktır. Klişe derdi derginin daima bir başka büyük derdi olmuştur. Bu suretle resimlerin de daha canlı ve temiz olması sağlanmaktadır.

"İsmet Paşayla 10 Yıl" serisi AKİS'in önümüzdeki sayısında 12 sayfa tutacaktır. Okuyucularımızın bu yazıları saklayıp sonradan bulunmaz kıymette bir eser olarak saklamak isteyecekleri düşünülerek seri kitap şeklinde verilecektir. Gelecek haftanın ilk yazısı İsmet İnönünün el yazgıyla kaleme aldığı imzalı bir takdimiyle yayınlanacaktır. Seri daha sonraki sayılarda ortadaki sekiz sayfayı işgal edecektir. Yazılar özel arşivlerden çıkarılmış ilgi çekici fotoğraflarla ve bazı vesikalarla süslü olacaktır. Her halde, 1954 - 64 yıllarının içyüzünü aydınlatacak olan yazı serîsi gerçekten son zamanların en heyecanlı açıklamalarını teşkil edecektir.

AKİS bu fırsattan faydalanarak münderecatına da daha fazla itina göstermek,. Türkiyede şöhretini yapan iyi haber alma, bunu renkli ve güzel, yazma ananesine daha sıkı bağlanmak kararındadır. Bu satırlar yazılırken bütün AKİS mensupları önümüzdeki yeni sayının imkân nisbetinde mükemmel olmasının telâşı içindeydiler.

Gayret bizden, himmet sizden..

Saygılarımızla

içindekiler

AKİS

Yıl: 11 Sayı: 562 26 Mart 1965 Cilt: XXXII

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

"Gitti İsmet.."

Bundan, iki ay önce, bir hadise memleketin karşısına çıktığında, itiraf etmek lazımdır ki İsmet İnönüyü en az sevenler dahi "Paşa bunun üstesinden gelir" diye düşünürler ve fazla endişeye kapılmazlardı. Bugün, millet bunun tam tersiyle karşı karşıyadır ve gerçek şudur ki salata gibi bir koalisyon yapmış olanlar ,bilhassa bunların içinde en sorumsuzlar bunun bütün sebeplerini her gün vermektedirler. Zonguldak Hadiseleri ilk tehlike çanı olmuştur Ondan sonra Kıbrıs Meselesinin hemen, daha Anakarada bir yeni hükümet olduğu ve bunun meharetinin fazla sayılamayacağı anlaşıldığında ortaya çıkması kulaklara büsbütün kar suyu kaçırmıştır. Böylece kesin şekilde anlaşılan gerçek, iki günde devet adamı olu namayacağı ve iki günlük devlet adamlarının eline memleket kaderini tüketmenin tehlikelerle dolu bulunduğudur. Kıbrıs İşinin en vahim günlerinde "Canım, ismet Paşa bu memleketi İkinci Dünya Harbine sokmadı, buna mı sokacak" denilirken şu anda bütün piyasa işleyemez ,işlemez hale gelmiştir. Gözler gökleri kaplayan endişe bulutlarına dikilmiştir ve karşımızda bulunan kimseler bundan nasıl faydalanacaklarının tertipliyle meşguldürler.

Bunun bir sebebi, her birinin lideri kendisini dev aynasında gören -belki Ahmet Oğuz hariç - ve üçü Hükümetin dışında sorumsuz dört partili Koalisyonda yetkiyle karar verecek ve bunu tecrübesine, görgüsüne ve devlet adamlığı vasfına dayayacak bir kimsenin bulunmamasıdır. Zonguldak Hadiselerinde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Mehmet Turgut ile Çalışma Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil ve İçişleri Bakanı İsmail Hakkı Akdoğanın tutumları son derece zayıf olmuş, meselenin çapını tesbitte işledikleri hatalar Hükümetin prestijini kırmıştır. Daha sonra, işçilerin üzerine jetler gönderilmesinin inanılmaz derecedeki kötü tesirleri ortaya çıktığında Başbakan Suat Hayri Ürgüplünün Yardımcısı Süleyman Demirele "Gördünüz mü Süleyman bey, ben size söylemedim mi?" diye serzenişte bulunduğunun yazılmış olması ne Barajlar Kralına, ne de partisi A.P. ye itibar sağlamıştır.

Sunay ve Kumandanlar Güvenlik Kuruluna geliyorlar

İşleri zorlaşan kimseler

Yeni İktidarın, İnönü giderse kısmetin de açılacağı yolundaki "tahmin"leri de tam aksi netice vermiş, "İsmet"le birlikte "kısmet" de uçup gitmek istidadı göstermiştir. Zonguldak Hadiseleri ile Kıbrıs İşi Hükümetin basiretsizliğinin neticesidir ama buna başka ve kadersizlikten veya kademsizlikten gelen üzücü vakalar da eklenmiştir. Bunu milletin farketmediğini sanmak hatadır. Şimdi çok yerde olup bitenlere bakanlar kalplerine bir endişenin dolduğunu ve bunun, geride kalan üçbuçuk yılın suniendişelerinden, bir belirli kaynaktan gelen propagandanın körüklediği "huzursuzluk"tan farklı bulunduğunu hissetmektedirler.

"Huzur" için Hükümet değiştirenler milleti topu topu bir aylık İdarelerinin sonunda huzursuzluğun ta kendisiyle karşı karşıya getirmişlerdir.

işçiler

Kaynaşmanın içyüzü

Türk - İş Genel Sekreteri Halil Tunç:

"— Türkiye İşçi Partisi, Türk - İş tarafından desteklenmezse başarısızlığa uğrayacağını biliyor. Bu yüzden Türk - İşi ele geçirmek, buna muvaffak olmazlarsa da parçalamak istiyor lar. Mesele bu!" dedi.

Zonguldak olaylarındanberi işçi top luluğu içinde doğan karışıklıklar ve mücadele Türk - İş Genel Sekreterinin dilinde bu şekilde tanımlandı. Bu mücadelede taraflardan birini temsil eden Halil Tunç, bu haftanın başında,

Amerika Gaflet Yolunda

Metin TOKER

Kıbrıs Meselesi, bir defa daha, hatalı bir teşhis dolayısıyla alevlenmiş bulunuyor. Türkiyedeki iktidar değişikliği karşı tarafa, artık Ankarada Amerikanın arzularına ve işaretlerine daha fazla uyacak bir Hükümetin bulunduğu inancını vermiştir. Amerikanın ise patırtısız ve gürültüsüz Enosis başka her şeye tercih ettiği ne karşı tarafın meçhulüdür, ama tabii ne de bizim.. Böyle bir konjonktür içinde rumların yeni bir zorlama teşebbüsüne geçmiş olmalarının yadırganacak hiç bir tarafı yoktur. Kaldı ki Rumlar Ankaradaki yeni İktidarın, eski İktidar tarafından sağlanmış ve kendi oyunlarını altüst etmiş "Moskova kozu"nu gereği gibi kullanamayacağından da emin olarak yola çıkmışlardır.

Eski İktidarın yeni İktidara Kıbrıs İşini son derece elverişli şartlar içinde bıraktığını inkâr etmek imkânı yoktur. Nitekim bunu Başbakan Suat Hayrı Ürgüplü en açık şekilde belirtmiştir. Ürgüplü, Kıbrıs İşinin sarpa sarmaya başladığı bir sırada vukua gelmiş olan Zonguldak Hadiseleri dolayısıyla işçiyi teskin etmek isterken Kıbrıs Meselesinin vehametinden bahsetmiş, böyle bir anda mesele çıkarmanın vatanpeıverlikle güç bağdaşacağını bildirmiştir. Hiç bir söz yeni İktidarın Kıbrıs İşini eski İktidardan iyi durumda devraldığını bundan güzel gözler önüne seremez. Elbette ki bir Zonguldak Hadisesi güç durumda bir Kıbrıs Meselesini vatanperverlikle bağdaştıramazsa güç durumda bir Kıbrıs Meselesi bir hükümet düşürme işini vatanperverlikte hiç bağdaştıramaz. Zaten Koalisyon ortaklarına ve onların ağa babalarına memleketin İsmet Paşasız da idare edilebileceğinin gösterilmesi zamanının geldiği fikrini biraz da Kıbrıs Meselesinin aldığı müsbet yön telkin etmiştir.

Ancak,başka bir gerçek, bu müsbet yönün meharetli bir dengeyle muhafaza edilebileceğidir. Sovyetlerle dostluk, bir çok kimsenin sandığı gibi Amerikaya karşı vaziyet almak değildir." Amerikayla dostluk da, Sovyetlerle tutuşmak mânasına gelmez. Türkiye için milli menfaat, iki kuvvetli- devletin arasında haysiyetli, dostane, imkânları bazen o yan, bazen bu yan tarafından sağlanan bîr politika takip etmektedir. Bu, birine karşı ötekini kullanmak mânasına da alınmamalıdır. Türkiye hiç bir zaman Nâsır tarzı bir şantaj politikasına iltifat etmemiştir. Ama Türkiyeyi, üzerinde kolaylıkla baskı yapılabilecek desteksiz ve tek kartlı bir memleket zannetmek de basiret değildir. 1940'ların Rusyası bunun tecrübesini yapmıştır. 1964 lerin Amerikası aynı denemeden geçmiştir. Türkiyenin ikinci Dünya Harbi gibi bir felâketin içinden de burnu kanamadan geçmiş olması böyle meharet' i bir tutumun neticesi olmuştur.

Ankaradaki yeni İktidarın dışarıya karşı bu tarz bir meharet intibaı verememiş olması Kıbrıs İşinin bugünkü buhranlı duruma girmesine yardım etmiştir. Ama bu. Türkiyede hic bir hükümetin ve hiç bir başbakanın Amerikanın aklında olan hal çaresini kabul etmesine imkân olmayacağı gerçeğini değiştirmez. Nitekim gerçek hâkimi Süleyman Demirel olan bugünkü Ürgüplü Hükümeti de kendisine prensip olarak İnönü Hükümetinin prensibinden zerrece farkı bulunmayan bir görüş seçmiştir. Meharet noksanı yeni Türk Hükümetini eski Türk Hükümetinin bazı kozlarından mahrum bırakmıştır. Ama Türkiyenin kabul edeceği ve Türkiyenin kabul etmeyeceği şekil üzerinde, bir değişiklik olmamıştır.

Amerika Yunanistana, Kıbrıs işinin bir Türk - Yunan Meselesi olduğunu, onun için, eğer lâf anlamazsa Turkiyeyle karşı karşıya kalacağını açık açık hiç bir yanlış anlamaya mahal kalmadan söylemezse ne dâva halledilebilecektir, ne de Amerikanın prestiji dünyanın bu bölgesinde kırk paralık artacaktır. Ucundan, bucağından bir takını teşebbüsler, şımartma dozunun fazla kaçırıldığına inanıldığında tesir arama ve frenleme gayretleri her halde Türkiyede hiç kimseyi aldatmamaktadır. Dünyanın dört bir tarafındaki hadiseler türklere her gün amerikalıların feci bir "blok lideri'' olduklarını göstermektedir. Amerikanın Kıbrıs Meselesindeki tutumu ise amerikalıların iyi dost dahi olmadıklarını ispat etmektedir. Kıbrısta ağır rus silâhları varmış! Lâf.. Rusya diyor iki: "Ben Kıbrısa böyle sülâh vermedim!'' Var mı, yok mu, kimse elini ateşe sokamaz. Ama Kıbrıs rumları amerikan silâhlarıyla mücehhezdir ve Adada tiirkler rus silâhlarından çok amerikan silâhlarıyla öldürülmektedir. Yunanistanın herkesin gözü önünde ve mevcudiyeti bize hatırlatılmak gafletinde bulunulan meşhur 6. Filonun burnunun dibinden geçirerek Kıbnsa gönderdiği o onbinin üstünde yunan askeri hangi silâhları kullanmaktadır? O tanklar, o toplar, o tüfekler amerikan malı değil midir?Adanın bir yunan askeri üssü haline getirilmesine Amerika sesini mi çıkarmıştır? Gizlice sokulan bir takım rus silâhının yanında, açıktan sokulan tümenle amerikan silâhı! Onun için, Amerika silâh işinden hiç bahsetmeğe çok daha iyi eder.

Türkiyede Başbakanın adı ne olursa olsun hiç bir Türk Hükümeti Amerikanın aklında bulunan ve İkinci Acheson Plânında ortaya çıkan çözüm şeklini kabul etmek kudretine sahip değildir. Amerika bunu kendi unutmalıdır ki rumlar akıllarından "bir ucundan Enosis"i çıkarsınlar. Bu onların akıllarında kaldıkça ve Amerikanın türklerin elini tutacağı fikri Lefkoşeye de, Atinâya da hâkim bulundukça rumlara hiç kimse mantığın yolunu gösteremeyecektir. Makarios ve hattâ Papandreu geride kalan yazın ortasında "Türkler bize hiç bir şey yapamazlar. Ruslar onların canına okurlar.." diye bağırıyorlardı. Nerede kaldı o sayhalar? Makarios ve Panandreu Amerikaya "Karışmayız sonra komünist, oluruz.." diye şantaj yapıyorlardı. Nerede kaldı o tehditler? Meharetli. bîr politika o silâhları rumların elinden alıvermiştir.

Şimdi, Ankarada bir başka ekip var diye yeniden kıpırdanma başlamıştır. Eğer Amerika hayale kapılmazca, eğer Amerika İnönüye yaptırtamadığını Demirele yaptırtabileceğini sanmazsa bir patlama olmaz. Makarios ve Papandreu gözlerini Moskovadan ayırmışlardır.Ama gözleri hâlâ Washington'dadır.

Bu, Washington için basiret gösterme saatidir.

bir AKİS muhabiri ile kökü bir iki yıl öncesine dayanan bir meseleyi aşağı yukarı ilk defa olarak açıkça ve enine boyuna konuştu. Bu mesele, türk işçisinin geleceğinin hangi metodla teminat altına alınacağıdır. 27 Mayıs öncesinde karanlıklar içinde yüzen işçiler. İkinci Cumhuriyetin kendilerine âdeta "hediye ettiği" kanuni haklarına kavuştuktan sonra, daha uyku mahmurluğundan kurtulmadan önemli bir mesele ile karşılaşmışlardır: İşçinin politikası ne olacak?

Kanunî haklarını tepeden inme elde eden işçiler bundan sonra her şeyin tepeden inme olmıyacağının farkındadırlar. Hissetmişlerdir ki işin asıl önemli tarafı bundan sonra başlamakta, eldeki kanunî imkânlarla, işçinin -Zonguldak olayları ile iyice sırıtan- ıstıraplı şartlarını -insanca yaşamanın seviyesine yükseltmek için, zorlu olduğu kadar da akıllıca bir mücadele gerekmektedir. Bu noktada iki fikir ortaya çıkmıştır. Birincisi, bazı avrupa memleketleri işçilerinin yaptıkları gibi, işçiyi siyasi bir kuvvet olarak organize etmek ve böylece parlâmentoda ayrı bir parti olarak temsil olunarak tesir gücü kazanmak... İkinci fikir ise, çabaları siyasi faaliyetten çok sendikacılığı kuvvetlendirmeğe yöneltmek ve amerikan sendikacılığını başarıya götüren usulle, parlâmentonun üzerinde kuvvetli bir baskı grubu niteliğini kazanmak... Birinci fikirde, sendika basamak, parti ise asıl mücadele unsurudur. İkinci fikir, sendikayı esas almaktadır.

Bugün bu konuda işçilerimiz -ne yazık ki- hâlâ karar verebilmiş değildirler. T.İ.P. ve bu partiye mensup sendikacılar birinci, fikre şiddetle sarılmışlardır. Bugün 600 bine varan üyesi ve oturmuş durumu ile Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu ise sendikal gelişmeye öncelik verilmesi taraftarıdır. Türk - İş Genel Sekreteri Halil Tuncun bu yazının girişini teşkil eden sözlerinde iyice açığa çıkan. mücadelenin kaynağı işte bu fikir ayrılığıdır...

Halil Tunç, Konfederasyonun, niçin bir İşçi Partisi yerine sendikaların kuvvetlenmesini hedef aldığını AKİS muhabirine şöyle izah etti:

"— Bugün Türkiyedeki işçi kütlesi tam bir siyasi şuura erişmiş değildir. Meselâ, işçinin büyük bir kısmı, işçi haklarına ve sosyal haklara karşı olan partilere oy verebilmektedir. Bunun yânında sendikacılık şuuru da tam olarak yerleşmemiştir. Eğer bu anda, sendikalar işçi haklarını koruyacağız diye particilik yapmaya kalkarlarsa bu henüz gelişme safhasında olan sendikacılığı parçalar ve kuvvetini azaltır. Üstelik sendikacıların particiliği, seçmenin bugünkü durumunda başarılı da olmaz. Diyelim ki, Türk - İş İşçi Partisini desteklemeğe karar verdi ve işçi liderleri olarak biz İşçi Partisine girdik. Bunun sonucu hem işçi haklarını koruyacak bir güçle parlâmentoya girememek ve hem de diğer kuvvetli partilerin bize rakip sendikalar kurmaları ile işçi kütlesinin tam bir parçalanmaya gitmesidir. Olan işçiye olacak, hakların elde edilmesi ve hattâ korunması, bu takdirde tehlikeye girecektir, Afrikada bu böyle oldu. Bağımsızlığa , kavuşan ülkelerde, henüz yeni olan sendikalar sosyalist partiler kurdular ve siyasete girdiler. Bazı ülkelerde sendikacılar başbakanlığa bile yükseldi. Fakat neticede sendikalar dağıldı ve tam bir keşmekeş hali ortaya çıktı. Bu sebeple Türk - İşin siyaseti partiler üstü kalmak, hangi yönden gelirse gelsin hiçbir siyâsi gayeyi sendikaların bünyesi içine sokmamaktır...."

TİP'li sendikacı konuşuyor

Yapı - İş Federasyonu Başkanı ve TİP'in mahalli seçimlerdeki Ankara Belediye Başkanı adayı Tehir Öztürk ise :

"— Ben aynı fikirde değilim!" dedi.

İşçilerin Meclis binasına yaptıkları yalınayak koşunun organizatörü Öztürk, Türk - İşin partilerüstü siyasetini benimsemediğini ifade ettikten sonra fikirlerini AKİS muhabirine açıkladı:

"— Bir defa, işçi kendi yaşayışına yenilik va ilerilik sağlamak, kendi acı durumunu dile getirmek için parlâmenter rejimde, kanun yapabilme imkânlarına sahip olmak zorundadır. Hür dünyada, işçiler mücadelelerini önce sosyal ve ekonomik yönde yapmaya başlamışlar, fakat bu yeterli olmayınca siyasî mücadelelere girişerek, parlâmentoda temsil edilmek sureti ile haklarına kavuşabildiklerini görmüşlerdir. .Partilerüstü kalma, amerikan sendikalarının politikasıdır. Fakat Türkiyenin bünyesi Amerikaya benzetilemez. Başlangıçta, sonsuz zenginlikte tabii kaynaklara sahip olan amerikan sanayii görülmemiş bir hızla geliştiği içindir ki amerikan sendikaları, siyasetüstü kalarak haklarını oldukça kolay elde etmişlerdir. Durum Türkiyede böyle değil!"

İşçi Liderleri toplantı halinde
Çatlak isteyen çatlak sesler

Tahir Öztürk, Türk - İşe karşı vaziyet alan ve Zonguldak olaylarını "tarihî uyanış'' diye isimlendiren bildiriye imza koyan sendikaların toplandığı, Mithatpaşa caddesindeki apart-

mana bitişik binadaki Yapı-İş Genel Merkezinde konuştuğu AKİS'çiye, söz konusu "partilerüstü politikaya" inanmadığını söyledi. Öztürke göre Türk - İş yöneticileri bu konuda samimi delildirler ,eğer samimi olsalardı, 1962 yılında bir "Çalışanlar Partisi" kurmaya teşebbüs etmezler, son günlerde aynı konuda yeni bir zemin yoklaması yanmazlardı. Öztürk Türk - İşe yönelttiği ithamlara şunu ekledi:

"— Eğer partilerüstü bir politika takip edilecekse, işçinin kafasında tereddüt yaratmamak lâzım. Her gün bir dönüş hem tereddüt yaratıyor, hem de zararlı oluyor"

Bu konulardaki tartışma uzayıp gitmektedir. TİP'li sendikacılar, partilerüstü, tarafsız bir politika izleyeceğini ilân eden Türk - İşin kendilerine ve İşçi Partisine cephe almasının bir çelişme olduğunu ileri sürmekte, Türk-İşin buna cevabı ise şöyle olmaktadır:

"— Evet, tarafsızı politika izleyeceğiz. Hattâ yakında bir açıklama yaparak bizim hedeflerimizi, işçi haklarını ve sosyal, hakları, savunan partileri destekliyeceğimizi de söyleyecek ve destekleyeceğiz. Ancak bölücü faaliyetlere müsamahamız yoktur. Diğer partiler âdeta bizden direktif alır gibi hareket ederlerken, İşçi Partisi sendikaları bölmeye uğraşmaktadır..."

Bölebilecekler mi?

Buğünlerde Atatürk Caddesi üzerinde, Foto Subutayın yakınına düşen bir daire "Hür - İş" âdını taşıyan bir konfederasyon tarafından tutulmak üzeredir. Bu arada, Türk - İşe üye olmıyan bazı sendikalarla, üye olup ta konfederasyonun politikasına karşı olan sendikalar bir teşkilâtlanmaya gitmenin hazırlığı içindedirler, önümüzdeki günlerde bu paraleldeki dokuz sendikanın. "Türkiye İşçi Sendikaları Dayanışma Konseyi" adıyla bir birlik kuracakları haber verilmektedir. Anlaşıldığına göre, İşçi Partili sendikacılar bu hazırlıkları memnunlukla karşılamaktadırlar. Yakın bir

Politika ve Sendikalar

Eğer Türkiyede İşçi Hakları son hükümet beceriksizliğine kadar kansız, şiddete lüzum kalmadan, bir anlayış içinde sağlanabildiyse bunun sebebi sendikaların kendilerini politikaya kaptırmamaları ve Hükümetin sendikalara politika sokmaya teşebbüs etmemesidir. Sendikalar yönünden Türk - İşin Genel Başkanı Seyfi Demirsoy Hükümet yönünden ise

Ecevit

Çalışma Bakanı Bülent Ecevit bu barajı başarıyla kurmuşlardır ve başarıyla yürütmüşlerdir. Bu, elbette ki kolay olmamıştır. Sendikacılar. çeşitli partiler, bilhassa ifratçı T.İ.P. tarafından kendi emellerine âlet edilmek istenmişlerdir. Fiilen hükümet etmekte olan C.H.P. içinden de Eceviti tarafsız tutumundan dolayı şiddetle yerenler çıkmıştır. Ama Demirsoy - Ecevit işbirliği bugünkü mutlu neticeleri sağlamıştır.

İnsaf ile belirtmek lazımdır ki Zonguldak Hadiseleri de Hükümet veya sendikalar yönünden işe politika karıştırmak arzusuyla bir ilgisi olmaksızın patlak vermiştir. Ama Hükümetin hadise karşısında düştüğü şaşkın tavır kan akmasına sebebiyet vermiş ve tabii bu kanın istismarcıları çıkmıştır. Türk - İş ve onun Başkanı Seyfi Demirsoy gerçek bir medeni cesaret örneği vererek zor yolu seçmişler, demagojiye heves etmeden gerçek durumu belirten bir vasiyet almışlardır. Türk - İş işçi üzerine asker sevketmeye kalkışmanın fecaatini belirtmiştir. Fakat kanunsuz grevi de tasvip etmediğini ifadeden çekinmemiştir. İfrat hareketlerinin makbul sayıldığı, bir madalyonun hem o yüzünü, hem bu yüzünü görmenin ihanet diye vasıflandırılmak istendiği bir ortamda bu tutum şüphesiz tahriklere, iftiralara yol açacaktı. Ama Türk - İş bunu cesaretle göze almıştır ve kısa süren bir tozkoparan fırtınadan sonra gerçekler aydınlaşmıştır. T.İ.P. hadisede, aradığı neticeye yasıl olamamıştır. Aksine Türk - İş T.İ.P.'in şimdiye kadar su altından yürüttüğü gayretleri su üstüne çıkarmaya imkan bulmuştur.

Bugün İşçi Hakları birkaç yıl öncesine nazaran inanılmaz ölçüde sağlanmıştır. Ama bu, daha yapılacak çok şey olduğu gerçeğini işçilere unutturmamalıdır. Bekleyen işler eğer politika sendikalardan uzak tutulabilirse daha kolay gerçekleşecektir. Tutulan yolu değiştirmek için bir sebep yoktur. T.İ.P.'in oyunu basittir: O, kendi siyasi menfaatleri için âlet olarak kullanacağı bir kuvveti elinin altında bulundurmak istemektedir. Yoksa onun işçi menfaatleriyle, Hattâ anladığımız mânada hak ve hürriyetlerle bir ilgisi yoktur. Tozkoparan fırtına bir seçme lü-

Demirsoy

zumunu ortaya çıkarmıştır: Sendikalar T.İ.P.'in menfaati için mi, yoksa işçinin menfaati için mi çalışacaktır? Bu sorunun cevabı sendikaların toplumumuz içindeki yerini de tâyin edecektir.

Demirsoy - Ecevit Barajının yıkılmaması şu anda büyük işçi kütlesinin temayülü olarak görünmektedir.

Zonguldak olayı ile ilgili yürüyüş
Dereyi görmeden paçaları sıvayanlar

zaman içinde bu tip sendikaların 'Türk - İşe rakip bir konfederasyon halinde birleştirilmesi tasavvura artık gizlenmemektedir. Zonguldak olay larından sonra, işçiye silâh sıkıldığı gerekçesi ile işçi bünyesinde patlatılmak istenilen hareket bu yönde geliştirilmektedir. Bilindiği gibi, Zonguldak olaylarından sonra İşçi Partisine yakın sendikalar bir bildiri yayınlıyarak Türk - İşi tenkit etmişlerdi ve bunun akabinde Ankarada aynı yönde bir yürüyüş düzenlenmişti...

Aslında. Türk - İşe muhalif hareketler ilk defa, patlak vermemektedir. Bundan önce de gerek Ataş grevi vesilesi ile, gerekse başka sebeplerle halk oyuna kadar akseden ayrılıklar meyda na gelmiş ve hattâ Gemi Adamları Sendikası ile Ulaş - İş Federasyonu arasındaki bir mesele, dolayısı ile bir ara Kurucu Meclis üyeliği de yapan Feridun Şakir Övünç, adındaki sendikacı tarafından "Hür-İş" adıyla bir de konfederasyon kurulmuştu: Ancak bu olaylar, genellikle mahalli hudutlar içinde kalmış, Türk - İşe karşı bir birleşik muhalefet halini almamıştı. Bugün ise durum değişiktir. Yaklaşan seçimlerin de etkisi ile bu tip faaliyetler artık su yüzüne çıkmış, bulunmaktadır. Bunun içindir ki, ilk defa olarak Türk - İş bildirilerine bir partiye karşı açıkça yönelen ithamlar girmiş, Türkiyedeki bütün sendika, federasyon başkanları, Türk - İş bölge temsilcileri ve Türk - İş yönetim kurulu 19 Martta, uzun zamandır eşine rastlanmayan geniş çaplı bir toplantı, yapmışlardır. Cuma gününe rastlayan ve Teksif Federasyonunun geniş salonunda yapılan bu toplantıda hayli ilgi çekici görüşmeler cereyan etmiştir.

Bu toplantıda konu ilk planda Zon guldak olayları gibi görünmekteyse de, tartışmalar çok daha genel bir hüviyette cereyan etmiştir. Eskiden, işçi bünyesindeki mücadeleler "kol kırılır yenin içinde..." sözüne yakın, bir hava içinde kalırken, bugün herşeyin açığa dökülmesi, toplantının başlıca meselesini teşkil etmiştir. Türk - İş Genel Başkanı Seyfi Demirsoy, yaptığı konuş mada, TİP'in son günlerdeki tutumundan yakınmış ve TİP mensubu sendikacıları sert bir dille tenkit etmiştir Hattâ ağırbaşlı Demirsoy aynı zaman da TİP Genel Sekreteri olan Rıza Ku asın şahsım şiddetle itham etmiş, Ku asın hükümet devrildiği sırada kendisine gelerek yurt çapında genel grev ilân etmeyi teklif ettiğini ileri sürmüştür. Kuas buna:

"— Teklifi gerekirse kaydı ile yap mistim!" diye cevap vermiştir.

Demirsoy TİP üyesi, sendikacılardan Tahir. Öztürkü de tenkit etmiş, onun "gençlerle Zonguldak olaylarının istismarı anlamındaki bir yürüyüşe katılmasının yanlış bir hareket olduğunu" söylemiştir.

Toplantıda, işçi liderlerinin Zonguldak olaylarını takip eden devredeki gelişmelerden doğan endişelerini sembolize eden en ilgi çekici konuşma Petrol-iş Federasyonu Başkanı Ziya Hepbir tarafından yapılmıştır. Kurnaz siması ile tanınan Hepbirin sözleri özetle şöyledir:

"— Biz birbirimizle çekişirken Zon guldaktaki işçiler hem istismar, hem de tahrik edilmişlerdir. Sendikaların birbirini yemekten başka yaptıkları ne dır? Bizim hepimizi asmaları lâzım.... Biz insan kılığına girmiş şeytanlarız!"

TİP'li sendikacıların azınlıkta bulunduğu toplantı, Türk-İş yöneticilerinin istedikleri bir havada sona ermiş ve yayınlanan bildiride, Türk-İşin yekvücut olduğu, onu kimsenin sarsamıyacağı bu teşekkülün içine siyasi gayelerin sokulmıyaçağı ifade edilmiş, sınıf tahakkümü yaratan sistemlere ve bölücü hareketlere karşı mücadele edileceği belirtilmiştir.

Bu bildiride her ne kadar, Türk-İşin yekvücut olduğu ifade edilmişse de, gerçekte, işçi kütlesi uzun zamandanberi rastlanmıyan karışık bir devreyi yaşamaktadır. Gerçi Türk-İş bugün 600 bini bulan üye sayısı ve işçi ile ilgili her türlü meselede mevcut mevzuatla kendisine tanınan yetkilerden doğan gücüyle kolay kolay yıkılacak bir teşkilât değildir. Üstelik bugün Türk-İşe muhalefet eden sendikacılar Türk işçisinin küçük bir oranını temsil etmektedirler. Fakat bütün bunlara rağmen, halk oyunun önündeki manzara, işçi kütlesinin ortasında geniş bir çatlağın açıldığıdır. Bu bakımdan işçi liderlerine düşen, şimdiye kadar derinlere gizledikleri fikirlerini ortaya çıkarıp tartışmaları, bir sonuca varmaları yaralarını sarmalarıdır. Herhalde bugünkü durumda işçinin geleceğini teminata bağlamak için izlenilecek metod seçimlere yedi ay kala, sendikaların tarafsızlıktan doğan bütün kuvvetlerinin, seçim şansı çok küçük olan İşçi Partisi lehine feda edilmesi değildir. Burada. TİP mensubu sendikacılara düşen bir görev vardır: Sendikanın kapısından girerken parti düşüncesini bırakmak ve bölücü niyetlere prim vermemek. Belki de bunun sonucu Türk-İşin TİP'i de tarafsız davrandığı partiler arasına koyması olacaktır. Bu durum herhalde, bir yeni parti için Türkiyedeki İşçilerin en büyük teşkilâtının muhalefeti ile seçime gitmekten daha iyidir...

Radyo

Kuyuya bir taş attı

(Kapaktaki Bakan)

Haftanın başında, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumuna gizli bir yazı geldi. Turizm ve Tanıtma Bakanlığı antetli ve teftiş kurulu yetkililerinin imzasını taşıyan yazıda öyle bir şey istenilmekteydi ki, okuyanlar hayretten hayrete düştüler, inanamadılar. bir defa daha okudular. Hattâ, rüya görüp görmediklerini kontrol için yazıyı okuduktan sonra kollarını cimdikliyenler oldu.

Turizm ve Tanıtma Bakanlığının sürprizi şudur: Bu yazıyla TRT'nin son ikibuçuk aylık bütün mali, idari, personel ve yayın-işleri ile ilgili yazışmaları, dosyaları, evrakları, tetkik ve teftiş edilmek üzere istenmektedir. İstenen bununla da kalmamakta, bu son ikibuçuk ay içinde Türkiye Radyolarının yaptığı bütün yayınlara ait band ve metinlerin de Turizm Bakanlığına gönderilmesi talep edilmektedir! Bir TRT mensubu, yazıyı okuduktan sonra:

"— Oldu olacak, masaları ve sandalyeleri yüklenip biz de Turizm Bakanlığına gidelim. Madem ki nakil var!" demekten kendini alamamıştır.

Yazının yarattığı şaşkınlık bir niyeti, bir arzuyu öğrenmekten ileri gelmemektedir. Bölükbaşının TRT üzerinde hegemonya kurmak eğilimi artık Çemişgezekte bile malûmdur. Ancak bu niyetin, bu kadar kısa zamanda Anayasayı ve kanunları ihlâl şekline döküleceği doğrusu hiç kimse tarafından tahmin edilmiyordu.

27 Mayıs imzalı yeni Türk Anayasasının 121. maddesi şöyle demektedir: "Radyo ve Televizyon istasyonlarının idaresi, özerk kamu tüzel kişiliği halinde, kanunla düzenlenir. Her türlü radyo ve televizyon yayınları, tarafsızlık esaslarına göre yapılır...."

Anayasanın, geçmiş devirdeki suiistimalleri önlemek için emrettiği özerkliği -muhtarlığı- sağlamak için çıkarılan 359 sayılı "Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu Kanunu" ise Kurumun denetimi ve bu denetim işinde Turizm ve Tanıtma Bakanlığının yetki sınırını. 34. maddesi ile en açık şekilde çizmiştir: "Madde 34 — Kurum. Yüksek Denetleme Kurulunun denetimine tâbidir. Turizm ve Tanıtma Bakanı, Kurumla ilgili olarak, belli bir hususun incelenmesini Yüksek Denetleme Kurulundan İsteyebilir."

Görüldüğü gibi Turizm Bakanlığına tetkik, teftiş, kontrol gibi hususlarda, Kuruma doğrudan doğruya yazı yazmak ve istekte bulunmak yetkisi kanunlarca tanınmamıştır. Buna rağmen, bu haftanın ilk günü TRT'ye gelen yazı, Bakanlık tarafından doğrudan doğruya yazılmış, bir kontrol isteği resmen ve alenen ortaya çıkmıştır. Bu nasıl iştir? Türkiye bir kanun devleti midir, değil midir? Turizm ve Tanıtma Bakanı kanunları bilmiyebilir. Nitekim, Dorman bir süre önce bir AKİS'çiye:

"— Beni iğfal edebilirler, onun için Genel Müdürlerin beni görmemeleri yolunda bir tamim yaptım. Benim, güvendiğim üç adamım, var: Müsteşar

Osman Bölükbaşı

Dediğim dedik, çaldığım düdük

ve yardımcıları.... Bana ancak onlar iş getirebilirler!" diye, Bakanlığın işleri ne vukuf derecesini itiraf etmiştir.

Fakat Dorman işleri bilmiyorsa, Bölükbaşı humma geçiriyorsa, bu Bakanlıkta hiç mi, sorumlu bir kanun adamı yoktur?

İşin içindeki iş

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Müsteşarı Sedat Tolga ise -kendisi Bö-ükbaşı ile tanıştıktan sonra rahatsızlanmış ve sürmenaj başlangıcı ârâzı göstermiştir- bu konuda bıkkın bir edayla:

"— Bu iş aydınlanabilir'' demektedir.

Tolga, AKİS'çinin "Nasıl?" sorusuna ise şu cevabı vermiştir:

"— Eğer TRT idarecileri, bizi yazının muhtariyeti ve kanunları ihlal ettiği kanaatine varırlarsa, Danıştaya müracaat edebilirler. Danıştayın kararı durumu aydınlatır!"

"İşin içindeki iş" budur. Turizm ve Tanıtma Bakanlığındaki sorumlular, siyasi baskılara dayanamıyarak, böyle bir yazı yazmak zorunda kalmışlar ve şimdiden meselenin Danıştaya intikalini beklemeye başlamışlardır. Gerçi, Müsteşar ve Bakanlık İkinci Hukuk Müşaviri Nükhet Özeke -bu hanımın TRT Genel Müdür Muavinliğini gönlünde sakladığı ifâde edilmektedir- Bakanlığın, 440 sayılı İktisadi Devlet Teşekküllerinin Reorganizasyonu Kanununun verdiği yetkiyle TRT'yi kontrol edebileceği fikrini, ümitsizce de olsa, ileri sürmektedir ama. kendilerine sorulan sorular, "kanundaki hükümler yok farzedilerek ve zorlama bir tefsirle böyle bir yetki icadedildiği takdirde muhtariyetin selâmetinin ne olacâğı?" noktasına varınca, aşağı yukarı aynı cevabı vermekte ve:

"— Danıştayın kararı işi halleder" diye işin içinden çıkmaktadırlar.

Ancak bu tutum, kumar borcunu nasıl olsa babasının ödeyeceğini bilen serazat delikanlının kör cesaretinden farksızdır. Üstelik, kumarbazlar bile aşırı ihtiyatsızlıklarının cezasını kanun karşısında ödemek zorunda kalır larken, devlet sorumluluğu taşıyanların ilelebet gayrıciddi davranabileçeklerini sanmak -27 Mayısta da ispat edildiği gibi- vahim bir hatadır.

TRT Genel Müdürü Adnan Öztrak, bu olayı tahkik için kendisinden görüşme talep eden AKİS'çinin sorularını:

" —Böyle bir olâyın varlığı hakkında müsbet veya menfi bir şey söyleyemem. Bu,yazışmaların gizliliği prensibine aykırı olur" diye karşılamıştır.

Ancak, AKİS'çi sorusunu:

"— Peki, bu şekilde bir yazı gelmiş olsaydı, size göre Anayasa ve TRT Kanununa göre durum ne olurdu?" şeklinde sorunca, Öztrak şöyle demiştir:

"— İfade ettiğiniz gibi bir durum, külliyen ve tamamiyle Anayasaya aykırı olur!"

TRT Genel Müdürü, böyle bir olay hakkında açıklama yapmak için ihtiyat göstermekte -sorumluluk açısından- haklı görülebilir. Fakat artık, biz zat yazıyı yazan merciin sorumlusu, Müsteşar Tolga, AKİS'çinin duyduğu haberi doğrulamış bulunmaktadır. Bu mesele sadece iki devlet dairesi arasındaki yazışmada yapılan -belki de

Turizm - Tanıtma Bakanlığı
"Yârdan geçerim, serden geçmem"

kasıtlı- bir hatadan ibaret görülemez. TRT bir kamu müessesasıdır. Onun bağımsızlığı, türk milletinin onayından geçmiş bir Anayasa ile perçinlenmiştir. Bu nokta üzerindeki müdahaleler ve oyunlar soğukkanlılıkla, ihtiyatla değil, infialle, en sert tepki ile karşılanacaktır.

Sonun başlangıcı

Geçen haftanın sonlarında bir gece-yarısı, Meclisteki MP Grup salonunun önünde bekliyen üç gazeteci, kapının açıldığını görüp, o tarafa yöneldiler. İçeriden sararmış bir yüz ve titreyen dudaklarla Turizm ve Tanıtma Bakanı Zekâi Dorman çıktı. Dorman gazetecileri görünce şaşırdı, iki elini havaya kaldırarak, telâşla şu iki kelimeyi söyledi:

"— istifa yok!"

Bu defa şaşırmak sırası gazeteciler deydi: O güne kadar Dormanın istifa etmesi ihtimaline dâir bir şey duymamışlardı. Birbirlerine baktılar, hatta "Ne istifası?" diyecek oldular. Ancak Dorman, yaptığı hatayı farketmişti, derhal, oradan ayrıldı ve evine gitti. Dorman ayrıldıktan sonra MP Grup toplantısı bir saat daha devam etti. Dormanın "İstifa yok" diyerek terkettiği MP Grupunda daha önce olup bitenler duruma ışık tutabilecek niteliktedir. Dormana TRT'yi ne yapıp yapıp ele geçirmesi için uzun zamandanberi şiddetli baskı yapan Bölükbaşı, bu toplantıda meseleyi artık iyice açığa vurmuştur. Bölükbaşı, kendisini put gibi hareketsiz seyreden ve kafalarını arada sırada tasviple sallıyan MP'lilerin arasında büyük adımlarla dolaşıyor.

"— Eğer benimle çalışmak istiyorsan, bunu yapacaksın Paşa! Bu tasarıyı hazırlıyacaksm! " diye kükrüyordu.

İstek bu kadar değildi. Bölükbaşı -kendi konuşmalarını bir defa daha huşu ile dinlemek için olacak-, TRT-nin son ikibuçuk aylık band ve program metinlerini kendisine getirmesi için de Dormana baskı yapıyordu. Dolman bu durum karşısında ezilip büzülerek:

"— Beyfendi, ne de olsa duyulur" dedi. sonra da. teknisyenlerle görüşüp, kendisine bir cevap vermek için mühlet istedi. Dorman toplantıyı bu hava içinde terkederken, Bölükbaşı artık bağırmağa başlamıştı:

"— İstifa et Paşa, istifa et!"

Zavallı Turizm ve Tanıtma Bakanının, gazetecileri görünce, kulaklarına çakılan bu kelimeyi telâşla tekrarlamasının sebebi işte bu olaylardır. Dorman derhal eve gitti ve hastalık bahane ederek istirahate çekildi. Fakat artık "Koskoca Lider" için frenler kopmuştu Ümidini kestiği Bakanı çiğnercesine bir davranışa gitmekten çekinmedi ve Turizm ve Tanıtma Müsteşarı Sedat Tolgayı çağırarak, aynı istekleri ona tekrarladı. Müsteşar zor durumda kalmıştı. Birkaç politik lâfla durumu idare etmeye çabaladı ve görüşmeden sonra, şiddetli bir rahatsızlık hissederek muayene oldu. Tansiyonunun düştüğü anlaşıldı. Bu, sürmenaj başlangıcıydı! Derhal rapor alan Tolga da Bakanı gibi hareket ederek, iştirahate çekildi. Fakat Bölükbaşının gazabı devam ediyordu. İstedikleri mutlaka olacaktı. Cumartesi günü, Dorman hariç, MP'li Bakanları evine topladı. Meselenin mutlaka halledilmesini istedi. İçişleri Bakanı Akdoğan bu toplantı sırasında Dormana telefon etti ve şu ültimatomu verdi:

"— Paşa, bu iş genişliyecek. Sen bizim Bakanımızsın. Eğer beraber çalışacaksak böyle bir tasarı hazırlamalısın. Bize cevap ve böyle bir tasarıya imza koyacak mısın?"

Cevap yine:

"— Düşüneyim!" oldu.

Bu ültimatomdan sonra geçen anlar, Dorman için belki de hayatının en çetin anlarıdır.

"Düşünen adam"

Zekâi Dorman 1903 yılında İstanbulda doğmuştur. İlk ve orta tahsilini tamamladıktan sonra Kuleliye girmiş, daha sonra Harbiyeyi, Harp Akademisini ve Milli Savunma Akademisini bitirmiştir. Gençliğinde futbol oynamış. 100 metre koşmuştur. Dorman, 27 Mayıs 1960 sonrasında Generallikten emekliye sevkedilinceye kadar sade ve düzenli bir askerlik hayatı geçirmiştir. Mütevazı, vasat bir insandır. Kendisini tanıyanların birleştikleri nokta, "iyi ve yumuşak olduğu"dur. Politikaya, EMİNSU , derneğinin İstanbul başkanlığını yaparken girmiştir. O tarihlerde kendisine:

"— Paşa, senin fikirlerini bilirim, sen CHP'ye gir" diyenlere verdiği cevap ilgi çekicidir:

"— O, büyük parti. Ben orada, eriyip giderim. Küçük parti daha iyidir!"

Dorman bu pratik düşünce ile CKMP'ye girmiş ve İstanbul milletvekili olmuştur. Bir süre Meclis Başkan Vekilliği yapan Dorman, bu sandalyede otururken, karşılaştığı bir ihtilâf karşısında, bugünkü tutumunun aksine, kesin davranmış ve istifa etmiştir.

İşte, Akdoğanın ültimatomundan sonra derin düşüncelere dalan politikacı, bu adamdır.

Bölükbaşının istekleri. Dormanı derin derin düşünmeğe şevketti. Dakikalar süratle geçiyordu. TRT'nin muhtariyetini zedeleyen bir tasarı hazırlamak pahasına iskemlede oturursa

bir hayat boyu huhafaza ettiği itibarını kaybedeceğini bilen emekli General Dorman, bu saniyelerde kendisinin yazdığı bir şiirdeki şu mısraları hatırlamış olmalıdır:

Hayat çetin bir duvar,
Yok zayıfa itibar.
Sana senden hayır var.

Fakat, ültimatoma aksi cevap verirse, pek tatlı sandalyeden olacağını da bilen Turizm Bakanı Dorman, Bölükbaşının korkunç öfkesini nasıl yatıştıracağını düşünürken herhalde, yine kendi kaleminden çıkan şu mısraları mırıldanmıştır:

Dorman konuşuyor
Yıldızlı mağlûp

Lâkin hırçın bir keman
Sesidir isyanları.
Bir bestedir çağlayan
Hıçkırık zamanları.
Bazan olur bir bora,
Öyle çılgın eser ki,
Bu gamsız arzulara
Gönlüm yatar ve der ki:

Maalesef, bu iç muhasebesinin sonunda. Dormanın gönlü Bakanlık Sandalyesine ve Bölükbaşının arzularına yatmış, telefonu açarak demiştir ki:

"— Evet, tasarıya imza koyacağım!"

Dorman, tasarıya imza koymaktan başka, Bölükbaşının TRT ile ilgili diğer isteklerine de "Evet" demiş bulunmaktadır. Yazının başında açıklanan ve Turizm Bakanlığı tarafından TRT'ye gönderilen yazı, bu istekler cümlesindendir. Müsteşar Sedat Tolganın AKİS,'çiye açıkladığına göre, bir tasarının hazırlanmasına da girişilmiştir.

Dormanın bu dönüşü, bazı değişik sebeplerle de izah edilmektedir. Meselâ bunlardan biri, AP'lilerin "Sen işi şimdilik idare et. Nasıl olsa biz sizleri, Bakanlıklarınızı baki bırakarak, transfer edeceğiz. Bölükbaşıyı da Koalisyondan dışarı atacağız" dedikleridir. Gerçekten, "istifa''sözünün geçtiği toplantıdan sonra yakınlarına, bâzı "kimse" lerin hasta olduğundan bahseden, ka-rnen- CKMP'ye mağlûp olan ve bunun da arttırdığı hırçınlıkla Liderler Toplântısına katılmayan, gece ise Yozgat Gecesinde eğlenen Bölükbaşı, frenleri kopmuş ve her an kaza yapabilecek bir otomobil gibi yol almaktadır. Temenni edilen, muhtemel kazanın Dördüncü Koalisyonun başında patlamamasıdır!

Kıbrıs

Hareket olsun diye

Millet Meclisinin genç Başkan Vekili Nurettin Ok, frakının kuyruğunu sinirli bir şekilde çekiştirdikten, sonra, kaskatı kolalı yakasından boynunu rnikrofona doğru uzatarak konuştu:

"— Oturum gizli yapılacaktır. Samiinler -evet, "samiinler"- lütfen locaları boşaltsınlar!"

Okun bu çağrısının üzerinden* birkaç dakika geçmeden koskoca Parlâmento binası bir ölüm sessizliğine bürünmüştü. Koridorlarda sadece idare memurları ve tek tük polisler dolaşıyor, toplantı salonuna kimseyi yaklaş tırmıyorlardı.

Olay, haftanın başlarında Salı günü öğleden sonra Millet Meclisinde geçti. Hükümet o gün Kıbrıs konusunda milletvekillerine bilgi verek ve bazı askeri sırlar -sonradan toplantı bütün ayrıntılarıyla öğrenilmiş, fakat bir "askeri sır"ra rastlanmamıştır- sebebiyle oturum gizli olacaktı. Dinleyiciler değil ama, gene "sâmiinler'' kap samına giren gazeteciler bu tip gizli oturumlara alışıktılar. Millet Meclisi

SAYIN OKUYUCULARIMIZA

AKİS bütün yılların en heyecanlı yazı serisine önümüzdeki sayısından itibaren başlamaktadır. Çok okuyucumuz şimdiden gerekli ilgiyi göstermiştir. "İsmet Paşayla 10 Yıl" serisini bütün okuyucularımızın eksiksiz ve muntazam takip edebilmeleri için abone servisimiz ıslah ve takviye olunmuştur. Bu iş dolayısıyla ayrıca bir de banka hesabı açılmıştır. Okuyucularımız abone fiyatlarını 3. sayfamızda bulacaklardır. Yazı serisi sonradan kitap haline getirilebilecek şekilde yayınlanacağından bunlara; cilt kapağı da hazırlatılacaktır. Cilt kapağının fiyatı 7.5 liradır. Abone olmak veya cilt kapağı sipariş etmek isteyen okuyucularımızın bunların bedelini aşağıdaki adrese süratle göndermelerini rica ederiz:

"T.C. Ziraat Bankası Merkez Müdürlüğü - Hesap No. 641/5911"

Havalelerde isim ve açık adreslerin yazılmasını rica ederiz.

bağın kendi başında patlamasını hiç istemediğini söyleyen Dormanın bu direnmeden birdenbire vazgeçişinde böyle bir sebep de rol oynamış olabilir. Fakat günlerce, sabaha karşı saat üçlerde, "Paşa, Paşa! Nerede bantlar, tasarı, ne oldu, istifa edecek misin?" soruları ile uyandırılan bir adamın ambale olarak böyle bir dönüş yapabileceği de muhtemel görülebilir.

Şimdi MP, iç pürüzünü hallederek TRT'ye karşı yekvücut ve kanunlarla Anayasayı allakbullak eden bir hücumu başlatmış bulunmaktadır. Ancak Turizm Bakanı bu tasarıyı Bakanlar Kuruluna götürdüğünde tasvip görmezse, Bölükbaşının ne yapacağı merak edilmektedir. Zaten, Pazar günü Gölbaşında yapılan Belediye Meclisi seçiminde -radyo konuşmalarına rağ-

salonuna açılan kapılar arkalarından kilitlenirken, sessizce, kendilerine ayrılmış bulunan bölüme geçtiler.

Gazetecilere göre, Hükümetin vereceği izahatın bundan önceki gizli oturumlara kıyasla önemli bir özelliği var di. Ürgüplü Hükümetinin kanatlarını teşkil eden siyasi partiler daha önce, Kıbrıs Meselesi Parlâmentoya getirildikçe, âdeta ağızbirliği etmiş gibi, İnönü Hükümetini pasiflikle suçlamışlar ve daha "cerbezeli bir politika" izlenmesini istemişlerdi. Hattâ daha bir kaç ay önce bir AP'li senatör, Senato kürsüsünden, Kıbrıs için bulmuş olduğu hârika formülü "1000 tane komando, dört bir taraftan Lefkoşe'yi **basar.** Bu mesele de böylece halledilirdi" sözleriyle açıklamış ve İnönüden, bu formülün neden uygulanmadığını sormuştu.

Basın mensupları Ürgüplü Hükümetininin bu tip hârika formüllere ne derece iltifat ettiğini merak ediyorlardı. Bu yüzden, toplantı için çeşitli fikirler ileri sürüldü. Hükümetin, Kıbrısa çıkarma veya Yunanistanla silâhlı çatışma için yetki isteyeceğini ileri sürenler, Adanın yeniden bombalanacağını söyleyenler oldu.

Gazetecilerin iki- saat kadar süren sohbetini Millet Meclisinin alarm zilleri kesti. Toplantı sona ermişti. Milletvekilleri, kulise açılan kapılardan birkaç kişilik gruplar halinde çıkarlarken içeride neler konuşulduğunu soruyorlardı. Alınan cevaplar çok defa aynı oluyordu:

"— Dur allahaşkına, sigarasızlıktan öldüm. Şunu yakayım da öyle konuşuruz.."

Kendilerine uzatılan "Meclis Bafrasından bir duman savurduktan sonra da şöyle yakınıyorlardı:

"— Vallahi ,bizi neden çağırdılar, anlamadım? Dışişleri Bakanının bahsettiği şeylerin hepsi, hepimizin bildiği, gazetelerin, her gün sütun sütun yazdığı şeyler.."

Bir CHP'li ise gizli oturumdan izlenimlerini şöyle sundu:

"— İki çeki boynuz kemirtip, bir gram bal yedirdiler..."

Dondurma politika sı

Önce Millet Meclisinde, sonra Senatoda Kibrıs İşi gizli oturumlarda görüşülürken Amerika, yanına İngilte reyi de alarak yeni bir manevra, çevir mekteydi. Amerika bir yandan Türkiyeye "Acheson Plânı sırasında Başkanımızın prestijini bile ortaya koyduk, fakat bir netice alamadık. Onun için artık bir şeye karışmıyoruz" derken Washington'un Atinadaki temsilcisi Büyük Elçi Henry Labouisse ve İngilterenin temsilcisi Sir Ralph Murray Papandreunun Dışişleri Bakanı Kostopulosu ziyaret etmekteydiler. İki ahbap çavuşlar, Adadaki gerginliğin sebep olacağı "vahim durum"a Atinanın dikkat nazarını çektiler, Makariosa nasihat etmek ve onu itidal yoluna sokmak lâzımdı. Bu "demarş" üzerine "İtidalli Papandreu" Milli Savunma Bakanı Garufaliası Lefkoşeye sevketti. Bilindiği gibi ihtiyar Papandreu kendisini bilhassa safdil amerikanlara "İtidalli Adam" olarak göstermeğe ba yılır ve ancak kentlisinin Makariosu durdurduğu intibaını bu safdillere ver dikçe zevkten dört köşe olur. Halbuki Adada Makariosun çalım sebebini teş kil eden yunan askerlerini Amerikanın gözleri önünde oraya sevkeden aynı Papandreudan başkası değildir. Mevcut bütün andlaşmalara aykırı olan bu du rumdur ki Adada zaman zaman "vehamet" doğurmaktadır.

Amerikanın şimdi oynadığı oyun, Kıbrısta hadiseleri dondurmaktır. Bir süre Makarios şiddet hareketlerinden vaz geçerse, Washington'a göre ikili türk - yunan görüşmeleri başlayabilecektir. Hatta, hadiseleri iyi bilen New York Times'a bakılırsa bir seviyede bu konuşmalar başlamıştır bile.. Ancak Ankarada resmi çevreler bundan habersiz olduklarını söylemektedirler.

Sadece Başbakan Suat Hayri Ürgüplüye atfedilerek ingiliz Times'ında çıkan bir haber Başkentte Kıbrıs işiyle ilgilenenlerin midesini bulandırmıştır. Times'a bakılırsa Ürgüplü Makariosun Adada, türklere dokunmamak şartıyla, istediği gibi hakim olup mem leketi istediği gibi idare etmesine razı bulunduğunu söylemiştir. Halbuki bunun, mevcut andlaşmalarla bir il gisi yoktur. Birleşmiş Milletlerdeki müzakerelerde de rumlar "Self - Determination üzerinde ikili konuşmalar "dan bahsettiklerinde bizim temsil cimiz Orhan Eralpm "Andlaşmaların mevcudiyeti üzerinde ikili konuşma" teklifini yapmaması gariptir. Görüşmelerden bir netice alınmak isteniliyorsa bunda temelin, mevcut andlaşmalar olması lâzımdır. Andlaşmaların

Kulağa Küpe...

Biraz tebessüm, lütfen!

Süleyman Demirel Planın başarı kazanması için şartı söylemiş bulunuyor: Milletin yüzü gülmeliymiş!

Aman efendim, zat-ı devletinizi ve hele Osman Bölükbaşıyı bu durumda gördükten sonra milletin gülmemesine, hem kahkahayla gülmemesine imkân mı var ?

Dışişleri Komisyonu Mecliste çalışıyor
Önce komisyon

mevcudiyeti kabul edilmeden bunların tâdili elbette ki bahis konusu olmayacaktır.

Amerika Ürgüplüde "Makariosun Adada, türklere dokunmamak şartıyla istediğini yapmasına rıza gösterme" istidadı görmüş müdür, görmemiş midir, bilinmez. Ama Türkiyenin buna istidadı olmadığını anlamak lâzımdır Diğer taraftan, görüşme neticesi olarak da, bir süre önce Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanı Gromiko tarafından da açıkça telâffuz edilen "Federasyon Tezi"nden daha az elverişli bir tezi Türkiyenin kabul etmesi kolay olmayacaktır.

Aykırılık noktaları

Ürgüplü Hükümetinin tutumunda

Muhalefet tarafından dikkatle takip edilen bir başka nokta Sovyetler Birliğine karşı takınılacak tavırdır. Gerçi Hasan Işık ve bizzat Başbakan Ürgüplü bütün demeçlerinde son derece ileri bir "Sovyetlerle dostluk taraftarı" olarak görünmüşlerdir. Hatta Işık Kızıl Çinle münasebetlerden bile bahsetmiştir! Ama bu sıralarda Moskovaya gitmiş olan Sovyetler Birliğinin Ankaradaki Büyük Elçisi Rijof Dışişleri Bakanı Gromikonun hâlâ, yeni Hükümet tarafından, Erkinin ziyaretini iade için resmen davet edilmediğinden şikâyetçi görünmektedir. Buna mukabil Hükümet çevreleri bu daveti yaptıklarını söylemektedirler. Her halde arada bir anlaşmazlık vardır ve bunun berraklığa kavuşturulması laazımdır. Gromikonun Ankarayı ziyaret tarihinin tesbiti bunun tek yoludur.

Bu aykırılıklara rağmen bir gerçek, Ürgüplü Hükümetinin Kıbrıs konusun da bütün partilerin mutabakatını temin etmek arzusudur. Aslında gizli oturum, Işık ve dolayısiyle Ürgüplü Hükümetinin bu konuda attığı üçüncü adımı teşkil etmektedir. Daha önce yapılan Liderler Toplantısı ve Pazartesi günü toplanan Senato ve Millet Meclisi Dışişleri Komisyonlarında verilen bilgilerle. sağlam bir plâtform kazanılmak istenmiştir. Böylece, liderler ve dış politika meselelerinde yetkili sayılması gereken Komisyon üyeleri tatmin edildikten sonra, Meclislerde fazlaca bir muhalefetle karşılaşılmayacağı hesaplanmıştır. Gerçekten bu kademeli hesap yanlış çıkmamış ve hele izlenen politika bir önceki Hükümetin politikası olunca, Muhalefetten fazlaca bir sızıltı gelmemiştir. Tabii bunda Işıkın akıllıca hazırlanmış konuşmasının ve hemen her çevrede kısa bir zamanda yaratmayı başardığı sempati havasının da rolü olmuştur.

İsmet **İnönü,** gizli celseden az önce Mecliste
Kedisine keçiboynuzu sundular

Bugün Kıbrıs meselesinde Ürgüplü Hükümeti tarafından izlenmekte olan politikaya yöneltilen tenkitler arasındaki Sovyetler Birliği ile ilişkiler konusunda Dışişleri Bakanı, konuştuğu bir AKİS'çiye şöyle dedi:

"— Bazı sebeplerle, bu Hükümetin Dışişleri Bakanı olarak, Sovyetler Birliğine daha çok garanti vermek durumundayım. Bu yüzden, dikkat ederseniz,'konuşmalarımda kuzey komşumuza geniş yer ayırıyorum.."

Gerçekten, bugünkü Koalisyon Hükümetinin kanatlarını teşkil eden siyasi partiler, Sovyetlerle iyi ilişkiler kurulması için atılan her adımda **İnö**nü Hükümetinin karşısında yer almışlardır. Bu sebeple, Sovyet yöneticilerinin, yakın geçmişe bakarak, bugünkü Hükümetin olumlu demeçlerine biraz şüphe ile bakmaları mümkündür. İşte sırf bu sebeple Işıkın, Erkine göre ayni sonuçlara varmak üzere daha çok çaba göstermesi gerekmektedir. Bu da herhalde sadece parlak demeçlerle değil, bu demeçlerin fiiliyata intikal etmesi ve çeşitli anlaşmaları bir an önce gerçekleştirmek üzere temaslarda bulunmakla mümkün olacaktır.

Bundan sonrası

Işık, dış politikada hareket noktası olarak realiteleri kabul ettiğini söylemektedir. Yani yeni Hükümet; bir takım gerçeklerin üzerine sünger çekerek, bunları olmıyan şeyler gibi görmek veya göstermek istememekte, tamamen aksine, mevcut duruma çareler aramaktadır. Bunun için önce, mevcut durumun kısa bir panoramasını çizmek gerekir.

Kıbrıstaki rumlar, menşei ne olursa olsun, dişlerine kadar silâhlanmış' durumdadırlar. Ellerinde ağır tanklar. SA-2 füzeler mevcuttur ve herhalde bunlar, askeri sergiler düzenlemek, teşhir edilmek, üzere alınmamışlardır. Yunanistan Adaya her türlü yardımı yapmakta, görünüşte değilse bile el altından türklere karşı her harekâtı desteklemektedir. Adadaki 45 bini bulan rum ve yunanlı silâhlı kuvvetler türk cemaati için son derece çetin bir tehlike unsurudur. Bu kuvvetler köyleri sarmakta, türklere giden yiyecek ve diğer yardımlara elkoymakta, Adadaki türkleri tedirgin etmek için her türlü çareye başvurmaktadırlar. Bu bakımdan Adadaki statü itibariyle daha kuvvetli olan Yunanistan rahat bir pozisyondadır ve Türkiye ile ikili görüşmelere tereddütsüz "Hayır" diyebilmektedir. **Oysa** Birleşmiş Milletler Genel Kurul toplantısı tehir edildiğine göre, tek çözüm yolu, arabulucunun gayretleri ve tarafların müzakere masasına oturmalarıdır. Ancak sadece arabulucunun çabalarının bu neticeye varmak için

yeterli olmadığı birbuçuk yıla yakın bir zamandanberi yapılan denemelerden anlaşılmış bulunmaktadır. O halde tek yol, artık ister istemez meseleye girmiş olan büyük devletlerin baskılarından faydalanmaktır. İşte Hükümetin bugünkü politikasının kaba çizgisini, bu yolda gösterilen gayretler teşkil etmektedir. Yani Londra ve Zürich anlaşmalarının, yürürlükte olduğu tezi noktasından hareket edilerek em rivâkilere kesin olarak karşı konulacak ve böylece Yunanistan ve Makarios cephesi sabit tutulacaktır. Bir di ğer gayret de büyük devletlerin Papandreu ve Makarios üzerinde baskı yapmalarım sağlamak yolunda olacaktır. Bu baskı Yunanistanı, Türkiya ile karşılıklı olarak görüşme masasına oturtmak ve bir çözüm yoluna varmağa zorlamak şeklindedir.

Gizli celseden önce Ürgüplü Hükümeti

Düşün, düşün...

Ürgüplü Hükümetinin bu görüsü Atinada Amerika ve İngilterenin gayretleriyle birleştirildiğinde bir paralellik ortaya çıkmaktadır. Bu arada Türkiye, Kıbrısta çıkacak her patırtının bir "Türkiye - Kıbrıs" değil, bir "Türkiye - Yunanistan" meselesi -yahut harbi - mânası ve mahiyeti taşıyacağını Atinaya her an ihtar etmektedir. Nitekim bu hatırlatmaya Yunanistanın Türkiye'den ayrılmak üzere bulunan Büyük Elçisi Pumpuras muhatap olmuştur. Ancak Atinanın, bilhassa Amerikanın davranışları karşısında hâlâ buna ihtimal vermediği bir sır değildir. Atinaya nazaran türklerin harekâtı Kıbrısı bombalamaktan ileri gitmeyecektir. Garufalias Makariosa bunu söylemekte ve Papaza itidalden çok sabır tavsiye etmektedir.

Böylelikle Türkiye ile Yunanistanın bir masa başına oturmaları gerektiği noktasında Ürgüplü Hükümetiyle Amerika ve İngiltere mutabıktır. Fakat Amerikanın aklındaki hal çaresi Türkiyenin kabul edeceği çare değildir. Bunun yanında Amerika, Yunanistanın bir patırtıda Türkiyeyle karşı karşıya kalabileceği fikrini ciddi olarak kafalara sokmaya yanaşmamaktadır. İş bu halde olunca bir benzetme yapmak gerektiğinde elde bir tsk "sembol" kalmaktadır.:"Arap Saçı!

Gençlik

Post kavgası

Haftanın başında Pazartesi sabahı, Cağaloğlunda MTTB binası önündeki sıkı Emniyet tedbirlerini görenler, bir gün önceki gazetelerde çıkan fotokopili bir haberi hatırladılar ve o haberle bu sıkı Emniyet tedbirleri arasında münasebet kurmağa çalıştılar.

Gerçekten de, bir gün önceki gazetelerin çoğunda yer alan bir mektubun fotokopisi, o gece cereyan edecek olayların ilk habercisi sayılmış ve uzun bir süredenberi polis yüzü görmeyen Eminönü öğrenci Lokali, gecenin ilk saatlerinde, geçici bir süre için, Emniyet kuvvetlerinin muhafazasına verilmişti.

Pazar günü otobüsle Bursadan İstanbula gelen Rasim Cınıslı ekibine mensup üyeler, 19 Martta Bursada yapmış oldukları MTTB Genel Kongresinin sağlığına bütün kalpleriyle inanıyorlardı. 27 dernekten sadece 13 ünün Kongreye katılması meselesi üzerinde fazla durmayan. Yönetim Kurulu üyelerinin eksikliğine aldırmayan, Onur Kurulu ile Denetim Kurulu üyelerinin mevcut bulunmayışının Kongrenin yapılmasına engel teşkil etmiyeceğine inanan Cınıslı ekibinin İstanbuldaki ilk işi, bir çilingir aramak oldu. Yeni Yönetim Kurulu üyeleri, Beyazıtlı bir çilingirin meharetli parmakları sayesinde açılan kapıdan içeriye zafer çığlıklarıyla girdiler. Kongrenin neticelerini Savcılığa ve Emniyet Müdürlüğüne bildirmeyi de ihmal etmediler. Kendisini yeni Yönetim Kurulu olarak ilan eden Cınıslı grupu MTTB binasında evraklara el koyduğu sırada, TMTF önünde yavaş yavaş toplanmağa başlıyan ikiyüz kişilik üniversiteliden haberdar değildi.

İşte, MTTB binasında Emniyet tedbirlerinin alınmasına ve binanın tahliye edilmesine bu sebep oldu. Zira Bursada yapılan Genel Kongrenin sağlığına inanmıyan ve akşam saat 22.30 sularında MTTB binasına doğru yürüyüşe gecen MTTB Genel Başkanı Yüksel Çengel taraftarlarıyla Cınıslı grupu arasında her an bir arbede çıkması ihtimali mevcuttu. Oysa Çengel taraftarlarının mâkul ve itidalli tutumları, kısa bir zamanda bütün en dişelerin ortadan kalkmasını sağladı ve heyecanlı dakikalar yaşıyan polisler, geç de olsa. rahat bir nefes alma imkânını buldular.

Pazartesi sabahı, küme küme üniversitelinin önünde toplandığı MTTB binası sıkı bir polis kordonu altınday ken, taraflar, değişik karargâhlarda. Vali Niyazi Akının İstanbula dönüşünü bekliyorlardı.

Bir mektubun hikâyesi

O akşam, MTTB Genel Sekreteri Ersin Ertekin TMTF'nin ikinci katın daki holde, AKİS muhabirine, ertesi gün Yüksel Çengel tarafından da üzerinde durulacak bir mektubun hikâyesini bütün içyüzüyle anlattı. Genç Sekreter, bunun "kötü düzenlenmiş bir oyun" olduğunu izah ederken, bir yandan da elindeki belgeleri gösterme yi ihmal etmiyordu. Fotokopide görü

len mektup kâğıdını blrbuçuk yıldanberi kullanmadıklarını söyliyen Ertekin, ayrıca, gazetelerde neşredilen bu mektubun Yüksel Çengel tarafından yazılmış olamıyacağını belirtti. Zira o tarihlerde Yüksel Çengel zaten Ankarada bulunuyordu. Ankarada bulunan bir kimsenin, mektubuna "Size bu mektubu Ankaraya gelmek imkânını bulamadığım için yazıyorum" şeklinde başlamasının ise Feyzioğlu üzerinde musibet bir izlenim bırakmayacağı açıktı.

Genel Sekreter Ertekin, ertesi gün, yâni Salı sabahı yapılacak basın toplantısında bu hususun delillerle ispatlanacağına da sözlerine ekledi.

Cınıslı taraftarlarının, mesken dokunulmazlığını hiçe sayarak, bir çilingirin meharetli parmakları sayesinde kapısından içeri süzüldükten MTTB binasının önünde, saat 12'de bir basın toplantısı yapan Yüksel Çengel, toplantı metnini ve fotokopileri basın mensuplarına dağıtırken aşırı derecede soğukkanlı görünüyordu. Yönetim Kurulu üyeleri tarafından tespit, edilen Genel Kongre tarihinin 5 Nisan 1965 olduğunu ve Genel Başkansız, Denetim Kurulsuz yapılan bir kongrenin hükümsüz sayılacağını sözlerine ekleyen Çengel, Vilâyete doğru ilerlerken, bir yandan da, Vali Niyazi Akıya göstereceği belgelerin kontrolünü yapıyordu.

Yüksel Çengel M.T.T.B'nin kapısı önünde
Dağdan gelip bağdakini kovdular

Hükümsüz bir kongre

Bu sırada, İstanbulun suya sabuna karışmaktan hoşlanmıyan Valisi, Bursa ekibi ile görüşmekteydi. Basın mensupları, alınmadıkları bu özel toplantıdan çıkan yakaları iğneli, saçları briyantinli dört genç adamdan hangisinin MTTB binasının çilingirli fatihlerinin lideri olduğunu birbirlerine sormaktan kendilerini alamadılar. Aşırı kibar konuşmağa özenen, fakat arkadaşları tarafından itilip kakılması neticesi bir türlü konuşmağa fırsat bulamayan kara gözlüklü, ince yapılı gencin Rasim Cınıslı olduğu öğrenildi. Ancak liderlerini kanatları altına alan diğer fâtihler yüzünden basın mensupları, istilâ olayının gerçek kahramanlarından herhangi bir bilgi alamadılar.

Yüksel Çengel tarafından verileri izahatı ise, başta Vali olmak üzere, salonda bulunan herkes ilgiyle izliyordu. Çengel, Bursada yapılan Kongrenin hükümsüzlüğünü nedenleriyle açıkladı. O anda salonda bulunanlar, kanuni bir kongrenin nasıl yapılabileceğini öğrenmeleri bakımından Rasim Cınıslı ve taraftarlarının da oracıkta hazır bulunmalarını çok istediler.

Yüksel Çengelin verdiği bilgiye göre, Bursada yapılan MTTB Kongresi meşru değildi. Çünkü, 13 Mart tarihinde yapılan bu Kongrede Genel Başkan Yüksel Çengel bulunmadığı gibi, Yönetim Kurulu üyeleriyle Denetim Kurulu ve Onur Kurulu üyeleri de gitmemişlerdi. Kurulun Genel Kongre tarihi olarak tesbit ettiği tarih nazarı dikkate alınmamış, normal bir kongrede gereken hiçbir şart ve usûle uyulmamıştı. Üstelik de, iki yıllık bir çalışma raporu bile okunmaksızın, hattâ hesaplar kontrol edilmeden seçimlere gidilmişti.

Bursa Valiliğine Kongrenin usulsüzlüğü bildirilmiş ve İçişleriyie Adliye Bakanlıkları da -söylenildiğine göre- Kongrenin usulsüzlüğü hakkında öncelikle aydınlatılmışlardı. Yüksel Çengel, Vali Niyazi Akıdan şunu istiyordu: Halihazırda sorumluluğu tamamiyle kendisine ait olan MTTB binasına girmek ve pek yakında yapılacak olan Genel Kongre için bir an önce hazırlıklara girişmek...

Fakat, toplantıda gençliğin gerçekten güzel bir övgüsünü yapan Vali A-

kı, uzun uzun konuşmalardan sonra, saat 17'de kesin bir karara varmak gerekçesiyle, ikinci bir toplantıya lüzum gördüğünü belirtti. Sık sık cereyan eden olaylar hakkında ancak mahkemelerin karar yetkisi bulunduğunu, kendisinin sadece bu işin hâl yoluna girmesi için faydalı olmağa çalıştığını söyleyen Akının ikinci bir toplantıya neden lüzum gördüğünü anlıyamıyan Çengel ve arkadaşları, salonu terkederlerken, mırıldanmaktan kendilerini alamadılar.

Parayı nasıl aldılar?

Sorumluluğunu hâlâ üzerinde taşıdığı halde MTTB binasına girmesine izin verilmeyen Genel Başkan Yüksel Çengeli düşündüren başka bir nokta daha vardır ki o da şudur; Tüzük uyarınca, Maliye Bakanlığından veya bankalardan para çekebilme yetkisi Genel Başkanda olduğu halde, Bursada yapılan Kongre için İkinci Başkana 33 bin liralık ödeme yapılmıştır. Hangi kanun hükmüne göre yapıldığı bilinmeyen bu ödeme, Çengel ve daha birçokları için açıklanması gereken konulardan biridir. Çengel, Vali Niyazi Akı ile yapılan birinci toplantıda bu hususa da temas etti ve "MTTB İkinci Başkanı Devlet Bakanı Süleyman Demirel ile konuşmuş ve gerekli emirlerin verilmesini AP Genel Başkanı temin etmiştir" dedi.

Eğer Çengelin bu iddiaları doğruysa. Bursa Kongresi kahramanlarının Adalet önünde hesap vermeleri gerekmektedir.

Çengel Vilâyette Vali Akı ile
Sinameki

Dış politika

Yıllardan sonra

Hatanın ortalarında Başkentin caddeleri yine bayraklarla süslendi. Fakat bir özellik,, çoklarının dikkat ve ilgisini çekti: Bazı bayraklarda ayyıldız, beyaz bir yuvarlak içinde kırmızı olarak şekillenmişti. Çok kimse:

"— Bu türk. bayrağı ama, niye böyle?" sorusunu ister istemez sordu.

Oysa, türk bayrağına ikiz kardeş gibi benzeyen bu bayrak, Akdenizin güney kıyısında bizi Kurtuluş Savaşımız danberi dikkat, hayranlık ve sevgiyle izleyen bir bağımsız devleti, Tunusu, temsil etmekteydi ve Habib Burgibanın ziyareti sebebiyle asılmıştı.

Bağımsızlıklarına kavuşan bütün devletler gibi, hattâ tarihi bağlardan dolayı daha da fazla bize ilgi ve yakınlik gösteren bu ülkeye Türkiye, maalesef, yürüttüğü dış politika sebebiyle, bugüne kadar, gerekli sıcak karşılığı verememiştir. Ama bugün, türk dış politikası bu donukluktan kurtulma çabası içinde bulunmaktadır.

Haftanın ortasında Çarşamba günü Esenboğaya inen Tunus Devlet Başkanı devrimci Habib Burgiba, Atatürkü örnek aldığını her zaman tekrarlamaktadır. Bu ziyaretin olumlu sonuçlar vermesi beklenebilir.

1954 - 1964 Yıllarının bütün perde arkası

60 bin tirajlı bir dev dergi haline gelen AKİS önümüzdeki sayısından itibaren bütün yılların en önemli yazı serisine başlıyor

Bu yazı serisinde isimlerini, birbirleriyle bilinmeyen münasebetlerini, karıştıkları hadiseleri, perde arkasındaki hareketlerini, gizli temaslarını bulacağınız kahramanlardan işte bazıları :

İSMET PAŞAYLA 10 YIL

Yazan: METİN TOKER

İSMET İNÖNÜ — ADNAN MENDERES — CELÂL BAYAR — SERVER SOMUNCUOĞLU — KASIM GÜLEK — NİHAD ERİM — REFİK KORALTAN — FLETCHER WARREN — NİKİTA RİJOF — MEDENİ BERK — FAİK AHMET BARUTÇU — MÜKERREM SAROL — CEMAL GÜRSEL — ALPASLAN TÜRKEŞ — CEVDET SUNAY — TALÂT AYDEMİR — REFİK TULGA — RAYMOND HARE — BAŞKAN JOHSON — NÂSIR ZEYTİNOĞLU — RAGIP GÜMÜŞPALA — SÜLEYMAN DEMİREL

Gelecek haftaki AKİS'inizi bâyiinize bugünden sipariş ediniz

GELECEK HAFTA AKİS

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Batı - Doğu

Sağırlar diyaloğu

Doğu ile Batı blokları arasında İkinci Dünya Savaşının sona erdiği günden buyana sürüp giden sağırlar diyalogunda şimdiye kadar tartışılan konular pek çeşitlidir. Hatırlanacağı gibi bu diyalog önce Avrupa batışının hazırlanması konusunda başlamış, sonra ortaya Almanyanın birleştirilmesi ve silâhsızlanma meseleleri çıkmış, daha bunlar üzerinde bir anlaşmaya varılamadan Kore savaşı patlak vermiş, Orta Doğu çekişmeleri belirmiş, tarafsız ülkeler üzerinde üstün--ük yarışması başlamıştır. Doğu ile Batı arasındaki görüşmelerde ele alınan bu konuların pek azı bir anlaşmaya bağlanabilmiştir. Buna karşılık, anlaşmazlık noktaları hergün biraz daha çoğalmaktadır. Hele şimdi ortaya öyle bir konu çıkmıştır ki, bunun nasıl ele alınıp konuşulacağını şu sırada bir tek kişi bile bilememektedir.

Kolayca anlaşılacağı, gibi, Doğu ile Batı arasındaki bu yeni anlaşmazlık konusu Vietnamın durumudur. Dünya kamu oyunun zaman kaybedilmeksizin görüşme yoluyla çözülmesini istediği bu anlaşmazlık bir yandan Birleşik Amerikanın, öteyandan da Hanoi ile Pekinin uzlaşmaz tutumları yüzünden bütün dünya barışını tehdit eden büyük bir tehlike olmak yolundadır. Birleşik Amerikanın Kuzey Vietnamdaki askeri tesislere karşı giriştiği hava akınları geçen hafta da aralıksız devam etmiştir.

Ateşle oynayanlar

Birleşik Amerika tarafından girişilen hava akınları, bu hafta, bir de nitelik değiştirmiştir. Amerikan savaş uçakları, şimdiye kadar, yalnız sabit hedefleri bombalıyorlardı. Oysa bu hafta alınan haberler, amerikan uçaklarının uçuş sırasında gördükleri yer değiştiren askeri birliklere de ateş açmağa başladıklarını göstermektedir. Bununla beraber amerikan uçakları, şimdilik, bombaladıkları bölgede bir değişiklik yapmış değillerdir. Bombardıman edilen bölge henüz Hanoi'ye kadar genişletilmemiştir. Ancak, Kuzey Vietnam hükümeti 80 bin kadın ve çocuğu Hanoi'den boşalttığına göre, komünist yöneticiler burasının da doğrudan doğruya tehdit edildiğini ve günün birinde buraya da sıra geleceğini düşünmektedirler. Bundan başka, şehirde önemli korunma tedbirlerinin de alındığı bildiirilmektedir.

Gromiko
Havanda su dövüldü

Öteyandan, alman bazı gayriresmi haberlere göre Washington, gece akınlarının psikolojik etki bakımından gündüz akınlarından daha yararlı olduğu düşüncesiyle, şimdi gece akınlarına başlamayı da tasarlamaktadır. Ayrıca, gene Washington'dan gelen haberlere bakılırsa, amerikan savaş gemileriyle Kuzey Vietnam kıyılarındaki askeri tesisler de bombalanacaktır.

Eğer Birleşik Amerika bu bildirilen adımları da atacak olursa, Vietnamda genel bir savaş tehlikesinin büsbütün, büyüyeceğine şüphe yoktur. Gerçi şimdilik hem Hanoi, hem de Pekin, amerikan bombardımanları karşısında ölçülü ihtiyatı elden bırakmamışlardır ama, bu ihtiyatın ne kadar devam edeceğini kimse önceder kestiremez. Bu bakımdan, şimdi bütün dünyada Vietnam anlaşmazlığının bir savaş alanında değil, bir anlaşma masası başında çözülmesiyle ilgili önemli çalışmalar yapılmaktadır Bu arada, Birleşmiş Milletler kulislerinde Vietnam konusundaki fısıltılar daha da çoğalmıştır. Bildirildiğinegöre, Güvenlik Konseyinin bazı geçici üyeleri Konseyi toplantıya çağırmak imkânlarını aramaktadırlar. Öteyandan Genel Sekreter U Thant da, bundan önceki denemelerinde hiçbir başarı kazanamamış olmasına rağmen, bir görüşme zemini hazırlayacak çareleri araştırmaya devam etmektedir.

Anlaşmanın güçlükleri

Geçen. hafta Londra da yapılan Gromiko-Stevvart görüşmelerinde. ele alman en önemli konu da Vietnam olmuştur. Bilindiği gibi, 1954 Cenevre andlaşmalarının Sovyetler Birliğiyle birlikte iki önericisinden biri olan İngiltere, Gromiko Londraya gelmeden önce, Sovyetler Birliğini Vietnamla ilgili yeni bir milletlerarası toplantıya razı edebileceğini sanıyordu. Oysa beslenen bütün ümitler, Gromiko-Stewart görüşmeleri sonunda boşa çıkmıştır.

Vietnam meselesini de sağırlar diyalogunun aşılması güç duvarına çarptıran en önemli anlaşmazlık şuradadır: Bir yandan İngiltere Birleşik Amerikanın görüşüne uygun olarak Vietkong çetelerinin saldırılarının hemen durdurulmasını ve ondan sonra görüşme masası başına oturulmasını isterken, öteyandan Sovyetler Birliği de görüşme masası başına oturulması için Vietnamdaki amerikan kuvvetlerinin hemen geri çekilmesi şartını ileri sürmüştür. Nitekim Sovyet Dışişleri Bakam Gromiko, Londradan ayrılmadan önce yaptığı bir basın toplantısında, Vietnamda bugünkü durumun bu konuda uluslararası bir konferans toplanmasına elverişli olmadığını belirtmiş ve bugün için asıl amacın Birleşik Amerikanın Vietnama karşı giriştiği saldırıları durdurmasını sağlamak olduğunu söylemiştir. Gromikoya göre, böyle bir toplantı isteği önce ilgili devletlerden, yani Kuzey Vietnamla Birleşik Amerikadan gelmelidir. Başka bir deyişle, Gromiko Sovyetler Birliğiyle İngilte-

renin bu konuda yetkisiz olduklarını söylemektedir.

Gromikonun bu sözleri, İngiliz başkentinde, Sovyetlerin Kuzey Vietnama söz geçirecek durumda olmadığı biçiminde yorumlanmıştır. Gerçekten, ortalıktaki bütün belirtiler Sovyetler Birliğinin Vietnam savaşının birgün içine kendisinin de katılmak zorunda kalacağı ölçüde büyümesinden büyük bir endişe duyduğunu göstermektedir. Bu bakımdan, Sovyetler Birliği Vietnam anlaşmazlığının bir görüşme masası başında çözülmesinden büyük ferahlık duyacaktır. Fakat Hanol ile Pekin şu sırada durumun kendileri için elverişli olduğuna, her geçen günün kendi lehlerine işlediğine inanmış olmalılar ki görüşme masası başına oturmaktan ısrarla kaçınmaktadırlar. Asyadaki ipler de çoktan Sovyetler Birliğinin elinden çıktığına göre, Moskovanın Hanol ile Pekinin tutumuna ayak uydurmaktan başka çaresi kalmamıştır.

Mesele bir değil ki..

Dünyanın başına büyük bir deri olarak çöken Vietnam meselesi, geçen hafta Londrada yapılan Gromiko-Stewart görüşmelerinin en önemli konusu olduktan sonra, bu hafta da Washingtonda yapılacak Stewart-Dean Rusk görüşmelerinde ele alınmaktadır. Dışişleri Bakanı niteliğiyle Birleşik Amerlkayı ilk defa ziyaret eden Michael Stewart, Washington havaalanına varışında basına verdiği demeçte bu konuda fazla ümitli görünmemiştir. Stewart'ın Washington'da yapacağı görüşmelerde Vietnam anlaşmazlığına yeni bir görüş getirmesi beklenmemektedir, ilgili çevrelerde belirtildiğine göre Stewart'ın bu ziyaretinin sebebi, Sovyet Dışişleri Bakanı Gromiko ve Federal Almanya hükümeti yetkilileriyle yaptığı son görüşmeler hakkında amerikan sorumlu şahsiyetlerine bilgi vermektir. Bununla beraber, İşçi Partisinin sol kanadının ağır baskıları sonunda, Wilson hükümetinin Birleşik Amerikanın karşısına hava akınlarının durdurulması ve görüşme masası başına oturmakta fazla inatçı davranılmaması yönünde isteklerle çıkacağı bildirilmektedir.

Stewart-Dean Rusk görüşmelerinde ele alınacak başka önemli meseleler de vardır. Bunların başında, İşçi hükümetinin üzerinde ısrarla durduğu Orta ve Uzak Doğu durumu gelmektedir. Bildirildiğine göre, Orta Doğu konusundaki görüşmeler, daha çok Yemen durumu, arap devletlerile İsrail arasındaki silah dengesi, gene bu devletlerle Federal Almanya ilişkileri ve Şeria nehri sularının saptırılması konularında ingiliz ve amerikan politikaları arasında bir ahenk sağlamak amacıyla yapılmaktadır. Bunların yanısıra, ingiliz ve amerikan yöneticileri Kıbrıs konusunda izleyecekleri politikada da bir görüş birliği kurmak istemektedirler. Stewart-Rusk görüşmelerinin birinci günü sonunda açıklandığına göre, iki Dışişleri Bakanı Kıbrıs durumunda kötüye doğru bir gidiş görüldüğü, fakat Doğu Akdenizde bir çatışmanın önlenebileceğini ümit etmek için henüz bazı sebeplerin mevcut olduğu hususunda mutabık kalmışlardır.

İngiliz ve Amerikan Dışişleri Bakanlarının önündeki önemli meselelerden bir başkası da, Endonezya-Malaysia anlaşmazlığıdır. Bu konudaki amerikan ve ingiliz görüşlerini birleştirmek. İşçi hükümetine Endonezya karşısında büyük bir destek kazandıracaktır. Bundan başka, Dean Rusk ile Michael Stewart'ın Batı birliği üzerinde de önemle duracakları bilinmektedir. Gerçekten, Batı dünyası şu sırada bir sürü siyâsi ve iktisadi görüş ayrılıkları içindedir. Ancak bu ayrılıkları giderecek sihirli değnek de herkesten çok De Gaulle'ün elinde bulunduğuna göre Rusk ile Stevvart'ın bu konuda fazla birşey yapabilecekleri sanılmamalıdır.

(AKİS: 201)

FEN

Uzay

Jules Verne'in düşünemediği

bitirdiğimiz hafta Perşembe sabahı Moskovada televizyonlarının başına geçmeyi akıl edenler, beyazperdede gördüklerinin gerçek olup olmadığına inanabilmek için önce gözlerini ovuşturdular, gerçek olduğunu anlayınca da bir süre şaşkınlıktan ağızlarını açamadılar. Aynı şeyler, o akşam bütün Avrupa televizyonlarında da gösterildi ve herkesin tepkisi tıpkı Moskovalılarınki gibi oldu. Bazıları rüya gördüklerini bazıları da şimdiye kadar eşine rastlanmamış biri görüntü hilesiyle karşı karşıya olduklarını sândılar. Fakat gördükleri gerçeğin ta kendisiydi. Uzaya gönderilen Şafak-2 adındaki Sovyet uzay gemisinden bir pencere açılmış, Aleksei Leonov adındaki 30 yaşlarında bir kozmonot bu açılan pencereden dışarı çıkarak boşluğa ilk adımı atmıştı.

Yarbay Leonovun boşluğa çıkışı milyonlarca televizyon seyircisini nefessiz bıraktı. Uzay gemisindeki pencere açıldığı zaman, hiç kimse, kısa bir süre sonra buradan bir baş belireceğin aklının kenarından bile geçirmiyordu. Fakat aradan on saniye kadar geçtikten sonra pencerede önce bir baş sonra da yarı beline kadar bir adam belirdi. Pencereden dışarı çıkan adam bir süre bu durumda kaldı, sol elini oynatarak sanki bir işaret yaptı ve nihayet, elleriyle pencerenin kenarındaki bir çubuğa tutunarak, kendini bütün bütün dışarıya çekti. Boşluktaki adam bir süre de uzay gemisine paralel olarak elleri çubukta, gemiye, yapışık kaldı. En sonunda da elleriyle kendini boşluğa itti ve kendisini gemiye bağlıyan bir kablonun ucunda, onunla beraber uzayda dönmeğe başladı. Doğrusu, bu kadarını hiç kimse beklemiyordu.

Yarbay Leonovun boşluktaki gezisi yirmi dakika sürdü. Tass ajansının bildirdiğine göre, Leonov bu süre içinde uzayın filmini çekti ve kendisinden istenen bazı bilimsel deneyleri yaptı, yirmi dakika sonra da gemisine geri döndü. Bu geri dönüş televizyonda gösterilmedi. Yeryüzüne geri geldikten sonra yaptıkları basın toplantısında. Yarbay Leonovla uzay gemisinin kumandanı Albay Beliayev gemiye dönüşün biraz güç olduğunu belirttiler, hepsi o kadar..

Alevler içinde

Leonovla Beliayevin yeryüzüne inmelerinden sonra, Pravda gazetesi, yalnız Leonovun uzay gemisine dönüşünde değil, Şafak-2'nin yeryüzüne dönüşünde de bazı aksaklıklar olduğunu açıkladı. Pravdanın yazdığına bakılırsa, Şafak-2'yi yeryüzüne indirecek otomatik düzende bir aksama olmuş, bunun üzerine Albay Beliayev de atmosfere dönüşü gemi içindeki aletlerle bizzat idare etmiştir. Otomatik düzenin aksaması halinde geriye dönüşü sağlamak için gemiye yerleştirilen füzeler, Şafak-2 dünya çevresindeki onyedinci dönüşünü yaparken ve Afrikanın üzerinde bulunduğu bir sırada Beliayev tarafından ateşlenmiştir. Teknisyenler füzelerin normal olarak ateş aldığını öğrenince derin bir nefes almışlardır. Bundan sonra elektronik hesap merkezinde uzay gemisinin inişi ile ilgili hesaplar yapılmış ve uzmanlar Şafak-2'nin yeryüzünde hangi noktaya ineceğini harita üzerinde tesbit etmişlerdir. Fakat Şafak-2 atmosfere girer girmez bu sefer de uzay gemisinden alınan sinyaller kesilmiştir Sonradan anlaşıldığına göre, uzay gemisi atmosferin yoğun katlarına gelince antenleri alev alarak yanmağa başlamıştır. Fakat Şafak-2 bütün bu olup bitenlere rağmen sağ salim yeryüzüne inmeyi başarmıştır. Ancak yere indiği nokta uzmanların harita üzerinde hesapladıklarından epeyce değişik olmalı ki,kozmonotları gemiden çıkarmak için beş saatlik bir araştırma gerekmiştir.

Şafak-2'nin izinde

Sovyetlerin akla güç sığan bu başarılarının üzerinden bir hafta bile geçmeden, bu Salı sabahı, Atlantiğin ötesinden gelen haberler de Amerikalıların aya gidiş programının ikinci safhası olan Gemini tasarısının ilk denemesini başarıyla yapıp tamamladıklarını gösteriyordu,. Astronot Virgil Grissom ile John Young'ı taşıyan Gemini kapsülüyle yapılan bu ilk denemenin başlıca özelliği, kapsülün uzaydaki uçuş sırasında üç defa yörünge değiştirmesidir. Bu özellik ileride daha da geliştirildiği takdirde, iki uzay gemisinin boşlukta birbirleriyle buluşabilmesi ve birinden ötekine insan aktarılması mümkün olabilecektir.

Sovyetler Birliğiyle Birleşik Amerikanın birbiri peşinden yaptıkları bu iki başarılı deneme bütün dünyada, aya gitme yarışını kimin kazanacağı konusunda yeniden tartışmaların başlamasına yol açmıştır. Tartışmacıların hemen hepsi, her iki denemenin de uzay yarışında yeni bir merhale olduğunu kabul etmektedirler. Bir kere Şafak-2 denemesi sayesinde bir kozmonotun uzay gemisinden boşluğa çıkması meselesi halledilmiştir. Leonovun giydiği özel elbise uzayda fiziki şartlara başarıyla mukavemet etmiş, elbise içindeki basınç istendiği gibi ayarlanmış, kozmonot nefes alıp vermekte hiçbir güçlük çekmemiştir. Halbuki bütün bu meseleler şimdiye kadar son derece çapraşık sanılıyordu. Sonra Şafak-2 denemesi artık, Sovyetlerin elinde çeşitli amaçlar için kullanılabilecek bir uzay taşıtı bulunduğunu da açıkça göstermiştir. Bu taşıt, İkisi bilgin olmak üzere, üç kozmonot taşıyabilmektedir. Nitekim, geçen 12 Ekimde yapılan Şafak-1 denemesinde bu taşıt içinde biri bilgin, biri doktor, biri de pilot olmak üzere üç kişi vardi. Nihayet Sovyetler Birliği, bu denemeyle, uzaya şimdiye kadar sekiz kerede 11 kozmonot göndermiş olmaktadır. Bunların dünya çevresinde yaptıkları dönümlerin toplamı 3411 bulmuştur. Bunun Sovyetlere uzay yarışında büyük bir üstünlük sağladığına şüphe yoktur.

Buna karşılık, bu Salı günü yaptıkları deneme, Amerikalıların da uçuş sırasında uzay aracının hareketlerini istedikleri gibi düzenlemekte Sovyetlerden daha ilerde olduğunu açıkça ortaya koymuştur. Sovyetlerin uzaya attıkları araçların hepsi şimdiye kadar sınırlı uzay manevraları yapmışlar, yörünge değiştirmeyi denememişlerdir. Oysa aya gitmek için en önemli adım olan uzay randevuları yörünge değiştirmeden mümkün olamaz. Öteyandan, Amerikalıların uzay gemilerindeki elektronik araçlar da Sovyetlerinkine kıyasla daha hassas ve kullanışlı sayılmaktadır.

Bütün bunlara bakarak aya gidiş yarışında kimin nekadar ileride olduğunu söylemek, bu hafta her zamankinden daha güç görünmektedir.

Amerika'ya en güzel mevsiminde, en ucuz tarifeyle -gidiş-dönüş 5,606 liraya uçabilirsiniz

NELER YOK...NELER!

PanAm'ın 21 günlük Ekonomi yaz tarifesinin tatbik devresi herkesin seyahat etmek arzusunda olduğu bir zamana tesadüf etmektedir. Bu da sizin 898 liralık bir tasarruf yapmanıza yol açar. **New** York'da görülecek o kadar çok şey var ki! Broadwây'in yeni sahne eserleri, sayıları 116.000'i bulan mağazalar... sergiler, defileler, restoranlar... ve en önemlisi, 21' Nisan'da tekrar ve son defa açılacak olan muhteşem New York Dünya Fuarı.

Memleketin diğer köşeleri de binbir çeşit özellikle **dolu.** Niagara Şelâlesi, kozmopolit San Francisco, efsanevî Grand Canyon ve görülmeğe değer daha nice güzellikler! PanAnı, Amerika'ya direkt olarak aktarmasız sefer yapan yegâne havayoludur ve bir tek PanAm bileti ile A.B.D' nin herhangi bir şehrine uçabilirsiniz.

ÜSTELİK ÇOK UCUZ:

Sizler için gayet müsait imkânlar hazırladık. New **York'da** 3 gün (otel, şehir içi gezileri ve Dünya Fuarı giriş bileti dahil) 22 Dolar. Bu hususi tarifeleri başka şehirlerde de bulacaksınız. Meselâ,Washington'da 19 Dolar,San Francisco'da 18 Dolar; hattâ diğer şehirlerde daha da ucuz. Hepsinden önemlisi. Amerika'ya uçuş tarifemizin simdiye kadar **böylesine** indirilmemiş olmasıdır.

6 Amerikan Şehrine İstanbul'dan Gidiş-Dönüş PanAm Fiatları

Jet Rainbow ŞEHİRLER Gezi Tarifesi	14-21 Günlük Ekonomik
NEW YORK	5.606 TL
BOSTON	5. 542 TL.
WASHİNGTON	5. 903 TL.
PHILADELPHIA	5. 789 TL
DETROIT	6. 036 TL.
CHİCAGO	6. 287 TL.
LOS ANGELES/SAN FRANCİSCO	8. 222 TL,
SEATTLE/TACOMA	7. 431 TL.
PORTLAND	7. 652 TL.
DALLAS	7. 116 TL.
HOUSTON	7.260 TL.
BALTIMORE	5. 884 TL.
ATLANTA	6. 507 TL.
NEW ORLEANS	6. 941 TL.

Kanuni icaplara, göre Dış Harcamalar Vergisi ilâve edilmelidir.

İSTANBUL: Hilton Methali, Tel: 47 45 30
ANKARA : Atatürk Bulvarı 53, Tel: 12 11 20
İZMİR : İzmir Palas Oteli, Tel: 3 2 1 00
ADANA : Agba Oteli, Tel: 32 38

Dünyanın En Tecrübeli Havayolu

ATLANTIKTE BİRİNCİ — LATİN AMERİKADA BİRİNCİ
PASIFİKTE BİRİNCİ — DÜNYA TURUNDA BİRİNCİ

Tüli'den haberler

Bitirdiğimiz hafta Cuma akşamı, Stadyumdaki yeni Yaşar Doğu salonunda, Ankara Kolejinin halk dansları gösterisi yapıldı. Oldukça kalabalık bir seyirci kütlesinden başka, pek çok da yabancı misafirin alkışlan arasında geceyarısına kadar süren gösteriler hakikaten, değme profesyonel folklorcuya meydan okuyacak kadar güçlü ve güzeldi. On ilin oyunlarını, danslarını kapsıyan bu folklor gösterisinde, Van ekibi Orta kısım, Silifke ve Düzce ekipleri ilk kısım, diğer 7. il ise Lise kısmı folklor ekibi tarafından temsil edildi.

Kırmızı elbiseli kızlar ve siyahlı ekeklerden müteşekkil Artvin ekibi, en hareketli oyunlardan bir kısmını gösterdiler. Ege ekibi kısa, lâcivert şalvarlar giymiş altı delikanlıdan müteşekkildi. Kırım oyununda ise altı ayrı renk elbise ile çıkan kızların nazlı dansları, eski türk saray hanımlarının edasını andırıyordu. İlk kısmın, kafkaslılarınki gibi fişeklikli elbiseli küçük delikanlıları ile kırmızı, uzun etek ve beyaz bluz giymiş kızları, yaşlarından umulmıyacak kadar nefistiler.

En son oyun Kars ekibinindi. Siyah kalpakları, yine kafkas kıyafetini andıran siyah kaftanları, çizmeleriyle delikanlılar ve Siyah yeldirmelerinin altından görünen kırmızı, uzun saten elbiseleri ve başlarında beyaz örtüleriyle göz alan kızlar, gösterdikleri oyünlarla bol bol alkış topladılar. Hele içerinden, hareketlerinde gayet serbest ve rahat olan. Sunanın tek başına yaptığı Mendil oyunu çılgınca alkışlandı.

SERGİ — Çanakkale savaşlarının 50. yıldönümü 18 Mart günü Ankarada kutlandı. 25 Nisan günü de Çanakkalede yapılacak törenlerle kutlanacaktır. İngiliz ve avustralyalı eski muhariplerden 1000 kişilik bir kurulun katılması, bu törenlere uluslararası bir önem kazandırmaktadır.

Ankaradaki tören esnasında Turizm ve Tanıtma Bakanlığı tanıtıcı faaliyetlerinden olarak, Çanakkale Savaş Hatıraları adlı bir de sergi açılmıştır. Sergi, ünlü arkeolog mimar Dr. Mübin Beken ve ressam Nalân A. Kuşlunun birlikde hazırlamış oldukları yağlıboya tablolarından ibarettir. Sergide Çanakkale deniz ve kara savaşları, kaleler, tabyalar, şehitlik ve anıtları belirten 30 adet tablo yer almaktadır. 18-28 Mart tarihleri arasinda Ankarada Orduevi salonlarında açılan sergi, 3-13 Nisanda İstanbul Belediye Sarayı salonlarında ve 25-27 Nisanda da Çanakkale Orduevinde açılacaktır.

Tesislerinden Oktay Cankardeş, bir hafta kalmak üzere, vazifeli olarak, geçirdiğimiz hafta Cumartesi sabahı uçakla Parise gitti.

Geçtiğimiz hafta Cuma akşamüzeri ,Keçiören yolu üzerindeki Meteoroloji Meslek Okulunda bir edebiyat ve şiir matinesi tertiplendi. Meteoroloji haberlerini ilgiyle izleyen çoğumuz, böyle bir okulun mevcudiyetinden bile haberli değilizdir. Oysa bu okul, ortaokul mezunlarına teknik bilgi vermek üzere, üç yıl önce kurulmuştur ve bu yıl ilk mezunlarını verecektir. Böylece, ilk defa okullu meteorojistler aramıza katılacaklardır. Okulun Genel Müdürü, Doçent Dr. Ümran Çölaşandır.

O gün öğrenciler, Yunus .Emreden zamanımıza kadar edebiyatımızın gelişimini anlattılar örnekler sundular. Ayrıca içlerinden ikisi, bizzat kendi yazdıkları şiirleri okudular. Okulun edebiyat öğretmeni Rüksan Günaysu, üç yıllık çabasının meyvalarını almanın huzuru ve haklı gururu içindeydi.

Geçirdiğimiz hafta Cumartesi sabahı Kızılay meydanından geçenler, Kızılay Genel Merkez binasının önündeki kalabalığa merakla bakıyorlardı. Otobüslerle, büyük bir siyah Chevrolet ve bir ambulans dolmuş, yola çıkmağa hazırlanıyordu. Otobüslerin içinde hep ihtiyar, başları büyük örtülerle örtülü kadınlar ve gene gün lük kıyafetimize göre biraz yadırgadığımız kıyafetlerde erkekler göze çarpıyordu. Bütün vasıtaların arka camlarında arap harfleriyle yazılar vardı. Ancak bu, harf devrimine karşı bir hareket değildi.

Bir bakıma, bu yıl hacca gidenlerin bu kadar çok oluşuna sevinmek lâzım. Kimibilir bu hacı adayları -müs-

lümanlık icabına göre- nekadar çok **zekât** vermiş, kaç fakirin yüzünü güldürmüş ve kimbilir nekadar çok gelir vergisi ödemişlerdir!

Bitirdigimiz hafta Cumartesi gecesi Bulvar Palas salonlarında, Erenköy Kız Lisesini Bitirenler Demeğinin yemeği vardı. Çok temiz bir kalabalığı toplayan Dernek,geceyi cidden çok güzel ve muntazam organize etmişti. Herkesin masasına, önceden hazırlanmış ve masaya oturacakların isimleri yazılı kartlar konulmuş, bu kabil toplantılarda umumiyetle görülen karışıklık ve sızıltılara mahal verilmemişti. Hiç boş olmıyan piyangoda en küçük hediye bile kimsenin dudak bükmeyeceği kadar iyi **idi.**

Bulvar Palasın I Romantıca orkestrasına ilâveten, başkent halkı tarafından çok tutulan ve sevilen sihirli kemanlar ve türk müziğini kaliteli bir şekilde sunan ses sanatkârı Sevim Deranla topluluğu, geceyi renklendiriyordu.

Gecenin misafirlerine gelince... Önce, son zamanlardaki toplantıların hiç birinde görmediğimiz bir şey gözümüze ilişti: İlk olarak bir Kabine mensubu, eşi ile birlikte geceye gelmişti: Ticaret Bakanı Macit Zeren ve siyahlar giymiş, pek de güleryüzlü olmıyan eşi... Zerenler, dostları Muğla senatörü Haldun Menteşe ve eşi ile birlikte oturuyorlardı. Gecenin hazırlanmasında epeyce yorulan tertip heyetinden Gülbün Bayülken ile eşi ve arkadaşları da bir masada dinleniyorlardı. Evsahibeliği görevini bu defa kahverengi, çok güzel dantel elbisesi ile yüksek mühendis Hürriyet Sırmaçek ve artık küçük bir delikanlı olan oğlu,ile dansları göze pek hoş görünen Necla Sarı ve Rezin Gündoğdu yapıyorlardı.

Gecenin diğer misafirleri arasında Dr. Zafer Paykoç ile eşi Rukiye Pay**koç,** Osman Nuri Torun ve eşi Cihat Torun, Nusret Fişek ve eşi Perihan Fişek, dostları Sabit Kocabeyoğlu ve eşi, Feyyaz Koksal ve emprime şifon bir pardesü giymiş zarif eşi; Adnan Şimşek ve sırtı açık bir brokar elbise giymiş olan eşi Sitare Şimşek, Konyadan bu gece için gelmiş olan Albay Ziya Kızılpınar ve eşi Ayten Kızılpınar. Ayet Üsküdarlı ve kilosuna göre doğrusu pek de amerikalıya benzemiyen eşi; siyah kadife elbisesiyle Melâhat Ruacan - Asım Ruacan bir dâva için Mersine gitmiş olduğundan, eşini baldızı ile birlikte göndermek zorunda kalmıştı -; kızıl saçlarını tepesine toplamış ve yeşil jarse bir döpiyes giymiş olan İnci İlkray, Mithat Asanı ve eşi Kadriye Asanı, Dr. Muzaffer Argun ve güzel brokar elbisesiyle bir kat daha güzelleşmiş olan eşi -okulun en genç mezunlarından - Sumru Argun; yüksek mimar Nimet Öney ve eşi Vedia **Öney,** Nesrin Silimen, Vakıflar Genel Müdürü Nihat Danışman ve eşi ile daha pek çok kimse vardı.

Hikmet Şimşek, 7 Martta İstanbul Senfoni Orkestrası ile bir konser yönetmiş, başarısı üzerine, 4 Nisanda bir konser daha yönetmek için teklif almıştır.

8 Martta Bursada, 9 Martta da Eskisehirde Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası ile birer konser yapan Hikmet Şimşek, bitirdiğimiz hafta Perşembe akşamı yine orkestra ile Devlet Konser Salonunda da bir konser yönetmiştir.

SOSYAL HAYAT

Moda

Büyük terziler konuştu

Pârisli hazır elbisecilerden sonra nihayet Parisli büyük terziler de ilkbahar ve yaz modası hakkında düşündüklerini açıklamış bulunuyorlar. Bütün dünyada tur atan yeni moda, birkaç haftadan beri hatlara büyük değişiklikler getirmiş, fakat hazır elbisecilerinkinden hiç de değişik olmamıştır.

Dıikkâti çeken birkaç nokta üzerinde durmak faydalı olacaktır. Çünkü 1965 ilkbahar ve yaz modasını yapan, bu birkaç noktadır. Büyük koleksiyonlarda göze çarpan başlıca şey, eteklerin kısalığı olmuştur. Pliler, pli soleyler ve godelerle zenginleşen, uçan, kadın yürürken danseden etekler, çoğu zaman diz kapaklarının üstündedir. Tayyörler yaramaz, pardesüler usludur. Yaramaz tayyörlerin uçan eteklerinden başka açık yakaları, yakalardan fırlayan jabolu, fırfırlı bluzları, belden kaçan kısa ceketleri veya. uzun ceketleri içinde yelekleri. fiyonkları eşarpları, binbir değişiklikleri vardır, Uslu pardesüler daha çok vücuda yakın olarak biçilmiştir. Bunların bir kısmına da "sap manto" denilmektedir Mamafi pli etekli uçan pardesülere veya etek ucuna doğru genişliyerek inen godeli paltolara da rastlanmaktadır. Hepsinin, özelliği bol düğmeli, geniş omuzlu, boyna uzak biçilmiş bir yakaya sa hip oluşlarıdır. Beyaz pardesü mev**simin** yıldızıdır. Beyaz pardesü yanın da beyaz yaka.. beyaz şapka, beyaz blüz ve beyaz, uzun çorap - evet, hemşirelerin giydikleri beyaz çorap - aynı şekilde, modadır. Bu beyaz file çoraplar, *az* topuklu beyaz ayakkabılarla giyilmektedir.

Büyük terzilerin çoğu kışın sveterini unutamamış ve yaz modellerinde sveter biçimine sâdık kalmışlardır

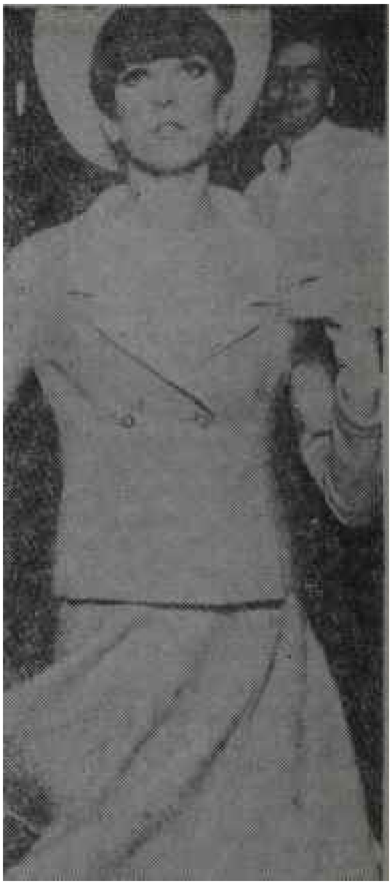
Yazın, gündüz için fular tayyörler ve gece için muslin elbiseler modadır. İlkbahar tayyörlerinin bol etekli olmalarına karşılık, yazlık elbiseler, çoğunlukla gine vücuda yakın, çuval şeklinde biçilmiştir. Muslin tipi kumaşlarsa volanlarla zenginleştirilmiş volanlı elbise yeniden. sahneye çıkmış ur. Düz hatlı, boydanboya plili elbi selerle. belden kemerliler de çoktur Kemer, en parlak şekilde, yeniden sahneye çıkmıştır.

Füze devri modası

Kadına gece gündüz pantalon giydiren, şeffaf gece pantalonlarının mucidi Courreges, bu defa da füze devri modasını ortaya atmış ve gençliğin büyük ilgisini toplamıştır. Füze devrinin gençkızları eski kanunlara geleneklere, bilinen kaidelere paydos diyecekler ve Courreges'e göre, diz kapaklarının üssünde düz hatlı, brötelli veya tam kolsuz, dümdüz elbiseler giyineceklerdir. Bu elbiselerin üzerinde bazen uzun, bazen küçücük kollu kruvaze yelekler veya dümdüz, kabaca biçilmiş ceketler vardır. Ayakkabıları ve bütün kıyafetleri feza adamının kıyafetlerini hatırlatmaktadır.

İlkbahar demek. tayyör demektir. Pli etekli, kısa ceketli yaramaz yeni tayyörler yanında, her tipe giden, çok muhtelif tayyör biçimleri de vardır. Meselâ sabahtan akşama kadar, her saat işe yarıyabilecek olan bir tayyör modeli, yandan düğmeli, yakasız. beyaz bir tayyördür. Bu tayyörün eteği dört parçalıdır ve etek uçlarına doğru hafif bir bolluk kazanmaktadır. Ama bu tayyörü giymek için ince olmak şarttır. Abiye giyinmeye ihtiyacı olanlar, bahara rağmen, beyaz blûzlu bir siyah tayyörü gine de kullanabileceklerdir. Ceketin boyu uzunca. erkek yakasının röverlerı bluzun sateninden ve etek düz hatlıdır Başka bir siyah tayyörün ise, bolerom su kısa bir ceketi, kloşlu, plili. çok zengin bir eteği ve jabolu bluzu vardır. Belden, hafifçe büzgülü düz hatlı, kalınca bir ilkbahar taayyörünün ceketi dümdüzdür, yakasızdır, belde bitmektedir ve yaka, bluzun Kravat yakası ile doldurulmaktadır Düz hat'ıı bir ekose tayyörün ise bütün marifeti yakasındadır ve bu yaka, yazlık bir elbise gibi açıktır.

Bu değişik bahar tayyörleri yanında chanel tayyörleri, belden kemerli uzun ceketli tayyörler, truvakar ce ketli tayyörler, de çoktur. Kışın görülen yuvarlak etekli tayyör ceketleri hem kısa, hem de uzun olarak mevcuttur. Bunların arasında spor kumaşla çiçekli bluz giyimi çok modadır.

1965 tayyörleri
Beğendiğini seç!

Yazlık fular tayyörlere gelince, bunlar özellikle rağbet görmüştür. Çok yumuşak görünüşlü olan bu tayyörlerin tezat renklerden yapılmış fular bluzları , vardır. Bu tip bir tayyörle yaza tam teçhizath olarak girmek, kıyafeti ceketli veya ceketsiz, her fırsatta kullanmak mümkündür. Zayıf olanlar fular tayyörlerin eteklerini pliseli yaptırabilirler. Kilosu biraz fazla olanlar ise dar eteği tercih etmelidirler.

Kanunlar

Doğum kontrolü

Uzun boylu, tayyörlü kadın birden heyecanla yerinden fırladı ve kürsüye çıkarak, aynı heyecanla konuşmağa başladı:

"— Şu anda sizlere hitabederken yüzlerle, binlerle kadının yalvaran, sesleri kulaklarımdadır. Ben bu seslerle yıllardanberi, her köye gidişte

duyarım. Beni doktor zannederler, etrafımı sararlar ve yalvaran sesleriyle, büyük dertlerine çare ararlar. Nedir bu büyük dert, bilir misiniz? Bakamıyacâkları çocukların peşipeşine dünyaya gelmesi ve bu bakılamıyan çocukların bakımsızlık yüzünden ölüme terkedilişidir! Bugün müzakere ettiğimiz kanun tasarısı işte, köy kadınının bu büyük derdine çare arayacak, ana ve çocuk sağlığını koruyacak, çocuğu değerlendirecek, aileyi huzura kavuşturacaktır. Biz istesek de istemesek de, bu tip bir nüfus plânlaması zaten yapılmaktadır. Şehirli kadın, bunu bilerek, sağlığını koruyarak yapmakta, köy kadını ise gayrifenni ve gayrisıhhi araçlara başvurarak hayatını her an tehlikeye koymakta, ölmekte veya sakatlanmaktadır. Peşipeşine doğan çocuklar ise gıdasız, bakımsız, ihtimamsız kalmaktadır. Kanun, şehirde yapılanın köye gitmesine yardımcı olacaktır. Bunu çok görmiyelim."

Olay, geride bıraktığımız hafta içinde Cuma günü, Cumhuriyet. Senatosunda geçti. Konuşmacı ise, CHP İstanbul Senatörü Mebrure Aksoley idi. Aksoley, bazı senatörlerin kanun tasarısı aleyhindeki mesnetsiz- isnatlarına isyan etmişti. Bir senatör, aile plânlamasının yalnızca evlilere, nüfus kâğıdı ve fakrühal kâğıdı ile yapılmasını, sıkıca reçeteye bağlanmasını istiyordu. Ama bu senatör, Anadolunun büyük bir kısmında hüküm süren nikâh dışı evlilikleri dikkate almamıştı. Birtakım vesikaların şart koşulması ise ancak aracıları memnun edecekti.

Bir başka senatör, Mebrure Aksoleyden sonra söz aldı ve şöyle dedi:

"— Başkalarının çocukları ile neden övünüyorsunuz, neden kendiniz peşipeşine çocuk yapmıyorsunuz?"

Ardından ekledi:

"— Arkadaşlar, rica ederim, meseleyi ciddiyetle ele alalım ve hiç olmazsa, kendi yaptığımızı diğer vatandaşlara öğretelim."

Büyük Millet Meclisinden kolaylıkla geçen Aile Plânlaması Kanun Tasarısı Senatoda bir hayli köstekleniyordu. Birçok konuşmacının, meseleyi tam mânasile incelemediği ve dâvayı yalnızca nüfus politikası yönünden ele aldığı görüldü. Bununla ilgili olarak. CHP Kadın Kolları Merkez Yönetim Kurulu, geçirdiğimiz haftanın sonunda bir bildiri yayınladı ve doğum kontrolünün ana ve çocuk sağlığı, ailenin mutlu inkişafı üzerinde oynıyâcağı rolü belirterek, bunu, yalnızca nüfus plânlaması yönünden ele alanlara, yaptıkları "affedilmez hata" için, şiddetle çattı.

Bugün Türkiyede 1000 anneden 3'ü, doğuramıyacağı çocuğu ilkel metodlarla düşürmeğe çalışırken ölmekte, büyük çoğunluk ise sakat kalmaktadır. Bu yüzden meydana gelen sosyal problemler çok yönlü ve çok çeşitlidir.

(AKİS: 191)

YAYINLAR

SÜT

Cahit lebinin şiirleri. Hisar Yayınları I Şiir Kitapları dizisi 1. İsteme adresi: P.K. 501 _ Ankara. Ajans Türk Matbaası 1965 Ankara, kapak kompozisyonu Hüseyin Mumcu. 48 sayfa, küçük boy, 3 lira.

Kulebi, Türk Şiirinde Orhan Veliler devrinin başarılı şairlerinden birisidir. 1946 da yayınlanan "Adamın Biri" adlı kitabı, Yaprak dergisinde yayınlanan bazı şiirleri, sonra "Rüzgâr"adlı kitabı ve bunların ardından hemen her 10 Kasım gününe ayrı bir renk katan, "Atatürk Kurtuluş Savaşinda" adlı kitabı. Külebinin en 'verimli çağlarının eserleridir. Türk Şiirinin altın çağının bu başarılı şairi nedense sonraları yavaş yavaş sönmüş, kendi kabuğuna çekilmiş, şiirleri artık eskisi kadar dikkati çeker olmaktan çıkar olmuştur.

İlk baskısı 1954 de yapılan "Yeşeren Otlar" adlı kitabı, daha öncesi üç kitabına göre oldukça zayıftır. Ama Külebi bu kitabı ile dahi, hayatta olan çağdaşı öteki şairlerin yanında bir değer olduğunu, kolay kolay yok sayılamıyacağını ortaya koymuştur

Külebinin kitaplarının ardıardına 'birkaç baskısı yapılmıştır. Özellikle çocuksu imajlarla işlediği aşk konusu; son derece temiz ve itinalı dili akıcı üslûbu ile Külebi daima şair kişiliğini korumuştur. Ne var ki, eski günlerin verimli şairi, sonraki yıllarda eskisi kadar çok ve güzel şiirler yazamaz olmuştur. İşte "Süt'', şairin 1954'den bu yana yayınlayabildiği tek kitaptır.

Ankarada yıllardanberi, modern edebiyat anlayışının oldukça dışında bir edebiyat anlayışı ile, bata çıka da olsa. "Hisar" adında bir edebiyat dergisi yayınlanmaktadır. Bu dergiyi çıkaran ekibin, dergi dışında kitap da yayınlamaya başlaması ve yâyınlanacak ilk kitap olarak da Cahit Külebinin "Süt'' adlı kitabını seçmesi, gerçek ten sevinilecek bir durumdur.

Külebinin "Süt"ünde 18 şiir yar almaktadır. Gerçekten özenilerek, her birinin üzerinde ayrı ayrı, ince ince durularak seçilmiş 18 şiir... 1940'lardan buyana türk şiirini izlemiş olanların, Külebinin bu son şiirlerini okuduklarında, içlerinde bir kabarma, bir dalgalanış duymamaları, eski bir tanıdık, bir dosta rastlamanın ılıklığını yaşamamaları mümkün değildir. Külebi, bir bakıyorsunuz hep o bildik, o hisli, o ince, o her dem aşık, bir yanda bunalımlı, dünyanın hep küçük. meseleleriyle ilgili ama insanca ilgili Külebi... İşte ."Süt"ten rastgele bir şiir, ama insanı büyüleyen, insana rahatlık, insana kıvanç veren bir şiir: "Basmâne":

"Deniz üç adım ilerinde - Gidebi - lir sen git. - Bir rüzgâr esti hayal meyal - Tutabilirsen tut.

Bir kamyon geldi tozlu, yorgun - Dörtyol ağzına yığıldı kaldı, - İşte iki elin. işte kolların! . İşletebilirsen işlet..

Duvarda bir küçük yüz, şavkı vurur - Sinema gibi, ama haber yok. - Anılar durmadan bir şey söyler - İşitebilirsen işit:

Buranın adı Basmane - Yosmaları deli divane _ 'Türküleri saçlarından beter. - Avutabilirsen avut.

Bir yanda gece bekler - Bir yanda yorgan döşek. - Saatler deli gibi işler. - Yatabilirsen yat."

Dediğimiz gibi bu, Külebinin 18 şiirinden rastgele bir tanesidir. Ama kitabın tamamını okuduğunuzda göreceksiniz ki, geri kalan 17 şiirin 17'si de bundan daha az güzel, daha az başarılı değildir.

On, onbir yıllık bir susuştan sonra ortaya böylesine bir kitapla çıktığı için Külebi"nekadar kutlansa azdır.

İlhami SOYSAL

Kitaplar

HOŞ GELDİN HALİL İBRAHİM
A. Kadirin şiirleri,- ikinci baskı, Ay yayınevi İstanbul 1965,'64 sayfa 3 lira

YAHUDİLİK SORUNU
Jean . Paul Sartre'den çeviren Emin Türk Eliçin. Ataç Kitabevi, toplumbilim dizisi, İstanbul 1965, 92 sayfa 3 lira

İKTİSADİ BUHRAN VE MONOPOLLER
Şerif Hulûsinin derlemesi, Ataç Kitabevi; Toplumbilim dizisi, 110 sayfa 4 lira

SOSYALİZM TARİHİ
Max Beer'den kısaltarak çeviren A. Cerrahoğlu İstanbul, 1965, 136 sayfa 5 lira

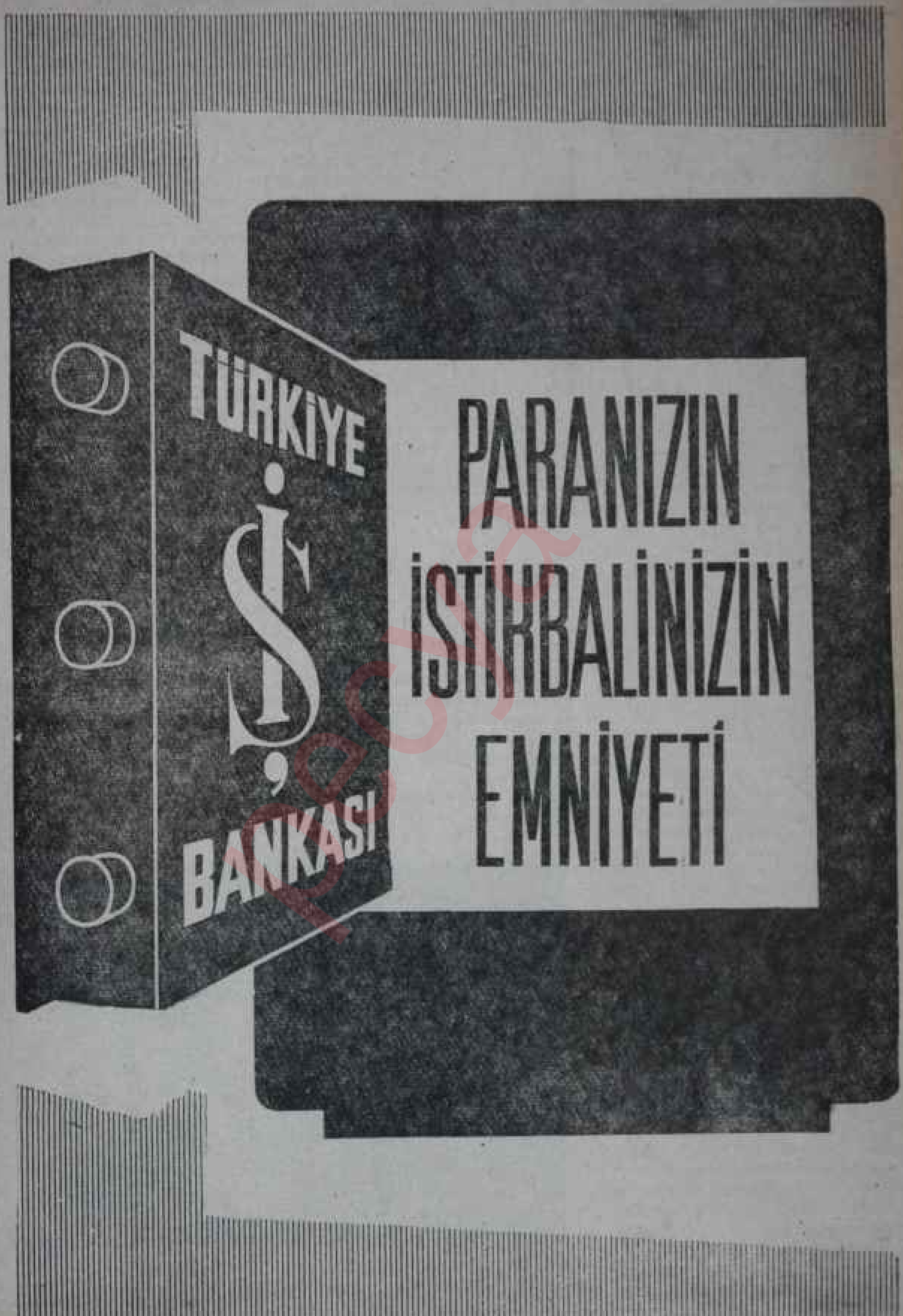
BİR KARIŞ TOPRAK İÇİN
Fikret Otyamın, Gide Gide serisinin yedinci röportajı, İmece Yayınları Ankara 1965. 148 sayfa 4 lira

SIRTIMIZDA KIZGIN GÜNEŞ
Ali Püsküllüğlunun şiirleri, Püsküllüoğlu kitapları, Ankara 1965, 32 sayfa 2 lira

SERPİNTİ
L. Alim Ersoyun şiirleri, Ankara 1965, 32 sayfa 2,5 lira

KARA GÜNLER VE İBRET LEVHALARI
Hasan Basri Çatayın hatıraları, İstanbul 1964, 32 sayfa 3 lira

BİRİN A REŞ (KARA YARA)
Musa Anterin kürtçe ve türkçe, oyunu. İstanbul 1965, 80 sayfa 5 lira

TÜRKİYE
İŞ
BANKASI
PARANIZIN
İSTİKBALİNİZİN
EMNİYETİ

TİYATRO

istanbul

Yeni oyunlar

İstanbul sahneleri, geçirdiğimiz son haftalar içinde, programlarını değiştirdiler. Şehir Tiyatrosu gibi beş sahnede birden faaliyette bulunan ödenekli tiyatroların yanısıra, çıkardıkları oyunları iki aydan önce afişten indiremeyen -hattâ, Küçük Sahne gibi, mevsim başındanberi aynı oyunu oynamakta olan- özel tiyatrolar da yeni eserler çıkarmıya başladılar. Bunların içinde seyircilerine önemli sürprizler yapanlar da var. Mesela yeni oyunu "Çay ve Sempati"nin genç kahramanı Tom Lee'da, alaturka müzik ve şarkı aleminin yıldızı - ve dinleyicilerinin göz bebeği - Zeki Müreni ilk defa aktör olarak sahneya çıkaran Arena Tiyatrosu... Onun yanısıra, beyaz perdemizin hâlâ şöhretli jeune premier'lerinden Muzaffer Temayı, gene ilk defa tiyatro aktörü olarak, "Havagazı"nda sahneye çıkaran Gen-Ar Tiyatrosu...

Bütün bunlar İstanbulun bu mevsim sonlarına doğru Batıdaki büyük sanat merkezleri gibi, çok değişik, ye--iliklerle dolu bir tiyatro hayatı yaşamıya başladığını göstermektedir.

Aylardanberi hazırlıkları yapılan "Çay ve Sempati" geçen hafta oynanmıya başladı ve prömiyerine çağırılan bütün İstanbul sosyetesi Mürenin müzikten, şarkıdan, besteden, şiirden ve resimden sonra aktörlükte de gerçek bir kabiliyeti olduğunu kabul etmek sorunda kaldı. Evet, zorunda kaldı, çünkü prömiyere, buna pek inanmıyarak gelenler de yok değildi. Zeki Müren gerçi bütün konserlerinde, şarkı "Söylediği" kadar "oynuyordu"da... Ama bu oyun öylesi değildi ve Cüneyt Gökçerin sahneye koyduğu. Devlet Tiyatrosundan Asuman Koradın misafir sanatçı olarak katıldığı, başkadın rolünü de Altan Karındaşın üzerine aldığı bir oyunda en küçük falso, Mürenle beraber onların da şöhretleri ne gölge düşürebilirdi.

"Çay ve Sempati"nin ne prömiyerinde, ne de ondan sonraki temsillerinde en küçük bir falso oldu ve şarkıcı olarak onbeş yılda bugünkü şöhretine -ve servetine- ulaşan Zeki Müren, bir gecenin içinde, seyircilerine heyecan veren -hattâ bazılarının gözlerinden yaş getiren- güçlü bir aktör oluverdi.

Büyük bir şanssızlık eseri Temaya verilen ilk rol, sevgilisi ile yaşadığı

1 Piyes gördüm

Oyun : "Bozuk Düzen", (Oyun, 2 bölüm).
Yazan ve **Sahneye koyan** : Güner Sümer
Tiyatro : İstanbul Şehir Tiyatrosu (Fatih).
Dekor ye Kostüm : Ersin Satgan.
Konu : "Bozuk Düzen"le ikinci oyununu veren Güner Sümer, duygulu bir dille, aile düzenimizin aksıyan taraflarını anlatıyor. Nedenleri üzerinde fazla durmuyor, ama uyanık seyirciye kuruluştan gelen çarpıklıkları da gizlemiyor: Sahnede hiç gözükmeyen - sona doğru da öldüğü anlaşılan - Anne'nin bir leit-motlf gibi tekrarlanan hastalık durumu etrafında, ortahalii bir aile kişilerinin, başbaşa kalmış dört kardeşin hüzünlü ve şiirli bir tablosudur bu: içine kapalı, derslerinden artakalan zamanı müzikle, şiirle geçirmeği seven küçük Ömer; onun tam zıddı, eğlenceden, kız arkadaşlarından ve futbolden başka bir şey düşünmeyen, hoş hayâller ve tehlikeli maceralar peşinde koşan, birkaç yaş büyüğü Turgut; bütün ailenin maddi .mânevi yükünü omuzlarında taşıyan, bu yük altında kendi mutluluğunu bile düşünmiye cesaret edemiyen Ağabey; sakat bir evliliğin hayâl kırıklığı içinde hayata küsmüş, tek teselliyi Ağabeysinin şefkatine sığınmakta bulmuş genç ve talihsiz bir abla; kaba ve alkolik bir enişte; Turgutla anlaşırken Ömeri sevmiye başlıyan hoppa bir gençkız; Ağabeyle mutlu bir hayata kavuşması mümkünken, kirli bulduğu geçmişiyle ona lâyık olmadığını sanan ve bu mutluluğu tepen roman tik bir bar kızı ve Turgutu karanlık işlere sürükleyen bir Gemici - Tenesse Williams'ın ilk oyunlarıyla Saroyanı hatırlatan bir hava...
Oynıyanlar : Mazlum Kiper (Ömer), Doğan Bavli (Turgut), Nedret Güvenç (Güzin). Fuat İşhan (Ağabey). Kemal Ergüvenç (Gemici), Nur Sabuncu (Handan). Salme Arcıman (Nermin Abla), Ayşegül Devrim (Demet), İsmet Ay (Ragıp Enişte) vs.
Beğendiğim : Yazarın sağlam bir oyun yapısı içinde gerçekliği olan kişilerle vakasını - daha doğrusu bir yaşantıyı - aksatmadan yürütmeği başarmış olması Ersin Satganın -galiba o da kendisi- pratik ve havalı dekorları içinde, kendi oyununa, rahat ve ifadeli bir sahne düzeniyle kazandırdığı sıcak ifade. Mazlum Kiperin Ömer'de, Doğan Bavlinin Turgut'da. Ayşegül Devrimin Demet'de, Nur Sabuncunun Handanda, İsmet Ayın Ragıp Enişte'de, Kemal Ergüvençin Gemici'de ve Saime Aramanın Nermin Abla'da çizdikleri yüzler. Nedret Güvenç ile Fuat İşhamn oyuna çekici - ve düşündürücü- bir hava katan etkili oyunları.
Beğenemediğim : Sahne düzeninin ve oyunun bütününden yükselen sürekli duygululuk-
Sonuç : Sadeliği içinde yadırganmadan seyredilen, tatlı, ahenkli bir oyun.

Lûtfi AY

Kadıköy Tiyatrosunda "Bozuk Düzen"
Çok iyi gidiyor..

küçük apartman dairesine, Kendilerine havagazı kontrolörü süsü vererek giren sapık canilerin taarruzuna uğrayan ve eli kolu bağlanarak, gözü önünde sevdiği kadına (Tijen Par) yapılan korkunç tecavüzlere seyirci kalan bir adamın rolüdür. Hemen bütün oyun süresince eli kolu bağlı bir aktör sahnede ne yapabilir? Bağlandığı san dalye üzerinde kıvranmaktan, çektiği azabı acı mimiklerle ifade etmekten başka hiçbir şey. Muzaffer Tema da onu yapıyor.

Piyes gördüm

Fatih Tiyatrosunda "Bernarda Albanın Evi"

Ateşten gömlek

Oyun. : "Bernarda Albanın Evi", (Oyun, 3 bölüm
Yazan : Federico Garcia Lorca, (1898-1936).
Çeviren : A. Turan Oflazoğlu.
Tiyatro : İstanbul Şehir Tiyatrosu (Fatih).
Sahneye **koyan** : Hamit Akınlı.
Müzik : Mehmet Abut.
Dekor : Duygu Sağıroğlu.
Kostim : Sevim Çavdar.

Konu : Birkaç yıl önce Ankarada da oynanmış olan Lorca'nın bu güçlü oyunu, kızgın İspanya güneşi altında büsbütün kaynıyn kanları, bir ahlâk anlayışının, eskimiş törelerin ve gelişememiş ekonomik şartların baskısı altında tutmıya artık imkân olmadığını duyuran, realist bir köy dramıdır. Geri kalmış bütün ülkelerin dramı... Lorca'nın fikir kadar şiir de yüklü olan oyunu, bu baskının altında en çok ezilen köy kızlarının, çilesini - ve isyanını- dile getiriyor. Bernarda ananın açın bir namus telâkkisi ve boş bir gurur uğruna.kızlarına -ve yarı kaçık anasına- kamçı zoruyla sürdürmek istediği manastır hayatı, geleneksel inançlarla bağlı kalmak istediği, burjuva aile düzenini temelinden sarsacak, değişen bir dünya ortasında, duygu ve sevgi özgürlüğüne susamış gençlik boyunduruğu kırıp atacaktır.

Oynıyanlar : Beha Kıral (Hizmetçi), Melâhat. İçli (Kâhya kadın). Samiye Hün (Büyükanne). Şükriye Atav (Bernarda) Melahat Hasanoğlu (Angustias). Hâle Rakunt (Magdalena), Jeyan Ayral (Adela) Birsen Kaplangı (Martirio), Oya Eren (Amelia), Şevkiye May (Prudencia).

Beğendiğim : Hâmit Akınlının ağırbaşlı, özenli sahne düzeni. Duygu Sâğıroğlunun yerli rengi duyuran, havayı da veren güzel dekoru. Şükriye Atavın sert ve mütehakkim Bernarda'da. ana çizgileriyle başarılı oyunu. Büyükanne'de Samiye Hünüm. Martirio'da Birsen Kaplangının aşırılığa kaymıyan, ölçülü kompozisyonları. Jeyan Ayralın duygulu - ve ateşli - bir oyunla mükemmel savunduğu Adela.

Beğenmediğim : Lorca'nın her oyununda, gerçeklerin acılığı, katılığı içinde, her zaman duyulan "şiir" yönünün biraz gölgede bırakılmış olması. Sağduyuyu dile getiren Kâhya Kadın'da Melâhat İçlinin, Bernarda'nın öbür kızlarında da Melâhat Hasanoğlunun. Hâle Rakuntun ve Oya Eren in içyaşamadan yoksun oyunları

Sonuç : Aynı çileyi çeken Anadolu kızlarının -ve analarının- kaderini hatırlatan özlü bir oyun. Bölge Tiyatroları kurulup çalışmaya başladığı zaman çeviri oyunlar repertuvarmda yer alması gereken oyunlardan biri.

Naciye FEVZİ

R A D Y O

T.R.T.

Yurt dışı yayınlar

Türkiye Radyolarının bugüne kadar en çok ihmal edilmiş olan tarafı, yurt dışı yayınlarıdır. Yurt dışı yayınları memleketin içinden izlenemediği için gerek eski Radyo teşkilâtının, gerekse yeni TRT'nin önem ver mediği bir servis haline gelmiştir.

Ankaradan yapılan, yurt dışı radyo yayınlarının amacı şöyle özetlenebilir: Türkiyenin siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda kaydettiği gelişmeleri, dış siyasetimizin ana hatlarını yurt dışındaki dinleyicilere 16 dilden anlatmak ve onların ilgisini çekecek programlar hazırlamak... Bu sebepten Türkiye Radyolarının yurt dışı yayınlarının herşeyden önce güvenilir birhaber kaynağı görevini yerine getirmesi gerekir. Nitekim İkinci Dünya Savaşı sırasında BBC'den sonra Ankara Radyosunun kısa dalgadan yurt dışına verliği haberler Avrupada ilgiyle izlenmiştir. Doğru ve güvenilir haber yaymaktan başka, bu yayınlann bir görevi de, Türkiyenin milli siyaseti hakkında çıkabilecek yalan yanlış haberleri hükümsüz kılmak ve milli siyasetimizi inandırıcı bir şekilde açıklamaktir. Ayrıca ekonomik, ticari, kültürel ve özellikle son yıllarda turistik ilişkilerimizi sağlam temeller üzerine kurmak için yabancı memleketlere bu konularda bol bilgi ve haber dağıtmak da Türkiye Radyolarının yurt. dışı yayınlarının başlıca görevleri arasında bulunmaktadır.

Yukarda açıklanan bu görev listesine yine son yıllarda bir yenisi daha eklenmiştir. Yurt dışında bulunan türk vatandaşlara kendi dillerinde yapılan yayınlarla onların memleketleriyle olan ilişkilerinin devamını sağlamak ve anavatandan onları ilgilendiren haberler vermek, yurt dışı yayınlarının zaten bir başka görevidir. Fakat geçen yıllar içinde türk işçiler rinin Avrupada çeşitli memleketlerde görev almaları, yurt dışı yayınlarının önemini ve bu son görevinin ağırlığını

B.M.T.O.'e

İster istemez verdiğim cevabıma, ister istemez verdiğiniz cevabınızı "Radyoları radyoculuk bakımından eleştirmeğe devam edeceğim" diye bitiriyorsunuz. Teşekkür ederiz. Çünki ciddi, seviyeli,aydınlatıcı ve komplekssiz tenkitlere muhtacız, hasretiz ve bekliyoruz. Bu cümlenizden bir önceki cümlenizde ise "Hiç de hoş olmayan bir polemik havasına girmeğe niyetli değilim"" demişsiniz. Nihayet bunu da anlamış ve bir karara bağlamış olmanıza sahiden memnun oldum. Size yakışmıyordu o karanlık, mesnetsiz tenkitler, ithamlar, isnatlar..

Şimdi gelelim son yazınıza. Diyorsunuz ki: "T. Ö. nün tekzibinde -tekzib değildi cevaptı ya, neyse- her iki yazımda da belirttiğim noktaları çürütmesi veya hiç olmazsa onlara cevab vermesi gerekmez miydi?" "İşi başka yönlere çevirecek yerde isnat itham ve iftiraları her şeyden önce cevaplandırması gerekmez miydi?" Affedersiniz ama bu ne biçim mantıktır? Bakınız B. Öngören, kanunen de ahlaken de iddiasını isbata mecbur olan müddeidir. Türkçesi sizsiniz. Nitekim sizi geçen cevabımda "itham. isnat ve iftiralarınızı" isbata davet etmistim. Hatta teşvik için "sizi böyle bir hesaplanmadan kaçmıyacak kadar yürekli addettiğimi de'' belirtmiştim. Siz hiçbir iddianızı isbata yanaşmamışsınız. Yeni ve yanlış hikâyeler anlatıyorsunuz. Kem söz. kalp para sahibinindir deyip geçmiyeceğim. Kaçak görüşmenize imkân vermiyeceğim: Mindere buyrun! Sizi bir kere daha 19 Şubat 1965 tarihli Akis'te çıkan yazınızdaki bütün itham, isnat ve iftiralarınızı isbata davet ediyorum.

Önemli sıfatını kendiniz için değil de benim için kullandığınızı ileri, sürüp sonra da şu şaheser cümleyi ortaya atıyorsunuz: "Demek ki karşı tarafta (yani bende) beni (yani sizi) önemli görme korkusu ve endişesi bu kadar derin!" Bu söze. tabiri bağışlayın, kargalar bile güler. Psikiatride buna lapsus derler. Sizi önemsemek neden korku ve endişe uyandırsın? Üstelik sizi önemsememek için de fazla bir sebeb yok. İşte bakın, bunca işim arasında yazılarınızı okuyup cevaplıyorum. Sizi önemsiyorum kısacası, korkmayın ve sükûnet bulun.

Dediğiniz gibi merkeziyetçiliğe itiraz eden ve şimdi, de bir TRT elemanı olarak uygulayanlardan biri de benim. Merkeziyetçilik anlayışının eskiden de karşısındaydım, şimdi de. Rüzgâr horozu gibi esen yele ve değişen durumlara töre çark etmiş değilim. Ama ben devlet memuruyum B. Öngören, sorumsuz bir turist, kronik bir eleştirmeci değilim ki. Çalıştığım kurum ne benim oyun alanım, ne de oyuncak dolabım. Mevzuatın emrettiği sistemi-ki bir deneme süresi içindeyiz- uygulamakla görevliyim. Yetkili organlar bu sistemi gerekli görürlerse değiştirirler, geliştirirler. Bunun nasıl yapılacağını tartışacağım kimse de her halde siz değilsiniz. Yönetmeliğe ve Yönettin Kurulu kararlarına göre düzenlenmiş olan program plânının sorumluluğunu, sırf siz öyle istiyorsunuz diye, tek başıma yüklenmem ucuz bir kahramanlık ve kendimi çok önemsemek olur. Size de halisane tavsiye ederim, mat etmiş görünmek veya ağır sorumluluklar takıyormuş intibaını vermek gayretiyle, basit ve aşikâr gerçekleri yozlaştırmayınız. Nitekim merkeziyetçiliği savunan siz, TRT'den ayrılır ayrılmaz bu sistemin aleyhinde yazmaya başladınız. Son yazınızda tevile kaçıyorsunuz. Bu da bir gelişmedir.

bir kat daha arttırmıştır.

Yurt dışındaki vatandaşlar

Yurt dışı yayınlarının anlamı ve yapması gereken görevler yıllardanberi bilinmekte olduğu halde, Ankara Radyosunun bünyesine sıkıştırılmış olan bu servisin üzerinde TRT devrinde de durulmaması cidden çok üzücüdür. Amacı ve görevleri gözden geçirildiğinde . anlaşılacağı gibi, yurt dışı yayınlarının memleket içine yayın yapan radyolarımıza kıyasla bambaşka bir yeri olduğu ve önemsemeden kalmasının büyük yaralar açtığı derhal anlaşılır. Halen 20 ve 100 kilovatlık iki ayrı kısa dalga istasyonundan ve Ankara Radyosunun içindeki stüdyolardan yapılan yurt dış yayınları İlk olarak 1938 yılında başlamıştır. Önce almanca, fransızca ve ingilizce yapılan bu yayınlara daha sonra pestuca, farsca, orduca, arapça. romence, bulgarca, sırp ve hırvatça, macarca, lehçe, elence ve italyanca eklenmiştir. Yabancı dillerde yapılan bu yayınlara ilâve olarak bugün bir de günde 5 saat 15 dakika, yurt dışındaki türkler için türkçe yayın yapılmaktadır. Bütün bu yayınlar Orta Doğu ve Balkanlar, Avrupa ve Kuzey Afrika, Güney - Doğu Asya ve Amerika gibi bölgelere erişmektedir. Hemen hemen her dil için hazırlanan programların süresi 30 dakikadır. Bu sürenin 10 dakikası haberlere, 20 dakikası da müziğe ayrılmıştır. Türkçe yayınlar ise daha uzundur ve yurt içine yapılan yayınlar, değiştirilmeden, günün belli zamanlarında, Ankara Radyosundan yurt dışına da yapılmaktadır. Yalnız yurt dışı için hazırlanan programlar ise dinleyici isteklerinden, şarkı ve türkülerden ve haberlerden öteye geçmemektedir. Ba zen de gayretli bir görevlinin hazırladığı oldukça yeterli sayılacak bir programa türkçe yayınlarda rastlanmaktadır.

Sonuç olarak, yurt dışı yayınlarının eski Radyo idaresine ve şimdi de TRT'ye boşuboşuna para harcattıran bir hizmetten başka birşey olmadığı rahatça söylenebilir.

Cevabım

Turgut ÖZAKMAN

Haklı yermelerin ağırlığını üstleri karşısında hafifletmeğe çalışan zihniyete de acıyorum." buyurmuşsunuz. Merhametinize (!) iltica ederek bir gerçeği açıklamak istiyorum: TRT'de kalmak maddi ve manevi şartlar ve sizler yüzünden, benim için bir fedakârlıktır. Üstlerim de bunu açıkça bilirler, bilmelidirler. Fakat ben bir intikal ve intibak devresinin çetin zorlukları, sorunları ortada dururken, yeni ve milli bir kurum dar geçitlerden geçerken, işten ve sorumluluktan kaçmam, kaçamam. Siz ve sizin gibilere de bu yüzden tahammül ediyorum. Yoksa piyes yazıp günümü gün etmem mümkündü, değilmi? Bari bunu itiraf edin. "Bîr hata yapsalar da tenkit etsem" diye pusuya yatıp, çalışan ve iş yapanları kollamak, izlemek hatayı yakalayınca da -çünkü yalnız ölülerle boş duranlar hata yapmaz, sevinçten şampanya gibi köpüre köpüre, baltaya sarılır gibi kaleme sarılmak benim kârım değildir. Diyorsunuz ki: "T. Ö. Hep radyo içindeydi ama, hep öğleden sonraları." TRT kurulmadan önce mesai saatim gerçekten 12.00-19.00, du. Çünkü B. Öngören mukavelem böyle idi. İlk mukavelemi de sizinle imzalamıştım. Bunu bile bile beni (sabahlan işine gelmiyen biri) olarak teşhire yeltenmeniz ayıp değil de nedir?

Gene diyorsunuz ki: "Radyo müdürlüğü bana .teklif edildiği zaman, bir hafta boyunca tereddüt ettiğimi görünce "Siz gelirseniz ben de radyoda kalırım" diyenin yine T. Ö. olduğunu hatırlıyorum. Oysa geçen haftaki tekzibinde "Radyo Müdürlüğüne o kadar hevesle gelmiştiniz" diyen de bizzat Turgut Özakman olduğuna göre, ortada eskisine kıyasla tuhaf bir şekilde değişmiş, bambaşka bir şahıs var demektir." B. Öngören, ne de güzel itiraf etmişsiniz. Ben gerçekten siz müdür geliyorsunuz diye radyoda kalmıştım. Siz de tereddütü bırakıp, radyo müdürlüğünü kabul etmiştiniz. Ve müdürlüğe hevesle gelmiştiniz. Ben de yeni bir hevesle işe sarıldım. Suç mudur sevilen, çok himmet ve sabır istiyen bir işe hevesle gelmek? Neden telâş ediyorsunuz? Suç nedir bilir misiniz, başlanılmış bir takım iyi ve doğru işleri bir gezi tutkusu uğruna, yarım bırakıp gitmek, dönünce de aynı işlere devam hevesi ve kararlılığını gösterememek, bir hafta geçmeden bu tutumdan da cayıp makam kavgasına girişmektir. Amerika'ya gidişinizden ve dönücünüzden bahsediyorum. Size saygım ve güvenim vardı başlangıçta. Çünkü Akis'teki yazılarınızla, iş birliğimizin heyecan verici havasında tanımıştım sizi. İşine dört elle sarılan, mevkii hırsına kapılmayan, adam harcamayan, sırtını yalnız ceketinin iç astarına dayayan, huzurlu, kararlı her âmire ve memura saygı ve güven duymaya hazırımdır. Bu gün de aynı noktada ve açıdayım. Ve size saygım ve güvenim kalmıyalı çok oldu. Mesele bu kadar açık. Bahsettiğiniz "tuhaf değişiklik" de bu. Okurlarınız bu değişikliği halâ tuhaf karşılarlarmı bilmem?

Her mesnetsiz ithamınızda, isnadınızda, iftiranızda beni mutlaka karşınızda bulacaksınız. Bunu böylece bilmenizde fayda var. Amerikadan döndükten ve çeşitli hatalar yaptıktan sonra bir gün bana "hata yapmamağa kararlıydım, ama hata yapıyorum.." demiştiniz: hafızanız kuvetliymiş, her halde hatırlarsınız. Hata yapmağa hâlâ ısrar ve azimle devam ediyorsunuz B. Öngören!.

S İ N E M A

Senih Orkan — Belgin Doruk — Leylâ Sayar "Aşk ve Kin"de
Beyazperdede "dış yardım"

Filmler

"Aşk ve Kin"

Yerli filmlerin yabancı .filmlerden aktarmalarla, dolup taştığı bugünlerde. "Aşk ve Kin"in yapımcısı, filmini bundan "tenzih" için tutup ilânlara, şu cümleyi eklemiş: "Bu filmde ecnebi filmlerden kopya edilen bir tek sahneye raslanmaz". Ama bir filmin yapımcısı Turgut N. Demirağ olsun da o filmde ecnebi"den aktarma bir şey olmasın, İşte bu olmaz! Ne yapımcılığı, ne de yönetmenliği bir özellik taşıyan Demirağın tek özelliği, hastalık derecesine varan "ecnebiperestiktir. Demirağ için bir sinema çalışmasının başarısı, içinde taşıdığı "ecnebi unsur "larl a ölçülür. Ama bu unsurlar "ecnebiyye"nin döküntüleriymiş, bunun önemi yok, ecnebi olmaları yeter de artar bile. Bunun içindir iki Demirağ, Hollyvraod'un bilmem kaçıncı dereceden oyuncusu Marl Blanchard'i "Karasu" filmi için "Amerikadan hu susi surette getirtmiştir. Bunun için Demirağ, aynı filmde Manfred Scbüster adında tüysüz bir alman gencini "kalpaklı yağız türk" rolüne çıkarmıştır. Bunun için Demirağ, "Karasu"da. "Bir Kadın Tuzağı"nda bizim en kötü görüntü yönetmenlerimizden daha iyi sonuç alamıyan, iyi görüntü yönet menlerimizden ise fersah fersah geride kalan Frederick B: Ford'u kullanmıştır. Bunun içindir ki Demirağ, "Bir Kadın Tuzağı'nda cami yıkılmakla birlikte mihrabı da yerinde olmayan bir Eva Palmer'i oynatmış, onun yanısıra, sinema heveslisi bir delikanlıdan başka birşey olamayan Isarco Ravaioli admda bir italyanı da "jön" rolüne çıkarmıştır. Bunun- içindir ki' Demirağ Marilyn Monroe'nun ünü her yanı sardığında, sahicisini sağlıyamıyacağı için "benzeri" diye Ulla Darni adında Danimarkalı bir hatuncağızı ilk "turistik" filmimiz "Yabancı Kız" da oynatmıştır. Bu filmin yönetmeni diye kullandığı Ernest Roberts, eşi Eva Palmer'e iltimas geçmiye kalkışınca da yönetmenliği ondan alıp kendi "gedikli" yönetmeni Mehmet Muhtara aktarmıştır.

Zehir gibi senaryo

Demirağ, "Cumbadan Rumbaya" filmindeki yönetmenliğinden beş yıl sonra yeniden bu işe dönerken işi sağlama bağlamak istemiş ve iyi bir filmin her şeyden önce iyi bir senaryoya dayandığı düşüncesinden yola çıkarak "zehir gibi" bir senaryo aramağa koyulmuş. Reklâm - haberlere göre böyle bir zehir gibi senaryo için bir amerikan, yazarına bilmem kaç bin dolar ödemiş Amerikalı, dolarları cebine attıktan sonra, kendi senaryosundan öylesine utanmış olmalı ki, adının kullanılmasında ısrar bile etmemiş, Demirağ ise aynı senaryoyu kendi adının himayesine alacak kadar sevmiş!

Zehir gibi senaryo gerçekte bundan yirmibeş ,otuz yıl önce çevrilen en bayağı çeşitten fransız italyan melodramlarında kullanılanlardan zerrece farksızdır. Filmin ilânlarındaki deyişle "evlendiği gece otomobil kazasında kocalık kaabiliyetini kaybeden meşhur bir yazarın genç karısına kabus yalısında oynadığı korkunç oyun"u anlatmaktadır. Ünlü yazar -tiyatro yasarı - Turgut Özataydır, genç karısı da Belgin Doruk! Ama bu kadarla da kalmamaktadır. Böyle filmler zaten hiçbir vakit bu kadarla kalmaz. Filmin baş kahramanı olan ünlü tiyatro yaza rının piyes anlayışı, filmde de senaryo anlayışına temel olmuş: Ünlü yazar, basit, dümdüz gördüğü bir olay için şöyle demektedir:"Çünkü içinde komp likasyon yok... Bu olayı eğmeli. ,bükmeli, girift bir hale getirmeli..." Öyleyse, gelsin komplikasyon!. Nitekim "Aşk ve Kin"de, tamamlayıcı adıyla "Öldükten Sonra Bile"de de olaylar eğilip bükülmekte, girift bir duruma getirilmekte, daha başka kahramanlar ortaya sürülmektedir: Dorukun "iyi bir doktor olmak için" Amerikaya giden eski sevgilisi (Cüneyt Arkın), Özatayın ayyaş kardeşi (Senih Orkan), Özata'yın Dorukla evlenmeden önce met

res olarak kullanıp çocuğu olacağını anlayınca yüzüstü bıraktığı, sonra kardeşiyle evlendirdiği yengesi (Leyla Sayar) "kâbus yalısı"nda boy göstermek tedirler. Orkan ile Sayar, Özatâyın 5 milyon liralık mirasına konmak için, korku filmlerinin karikatürünü yapan filmlerdekini andıran bir uşakla tertipler hazırlarlarken, eski sevgilisinin ortaya çıkışıyla kıskançlık damarı kabaran Özatay da, karısından "öldükten sonra bile" intikam almak için tertipler hazırlamaktadır.

Filmde ünlü tiyatro yazarının son eserinin fiyaskoyla sonuçlanmasına sebep olarak onun yüzüne "Kimse senin sapık tiplerini seyretmek istemiyor" cümlesini kullanan yönetmen, sinema seyircilerini daha dayanıklı bulmuş olâcak ki ,ayni tipleri beyazperdeye sürmüştür.

Haminnemin sineması

" Aşk ve Kin"i yönetmenden başka yapımcı, senaryocu, "fon müziği ve dublâj, âmiri"olarak da imzalıyan Demirağın sinema anlayışı da senaryoyla boy ölçüşecek kadar eskidir. Demirağ için feci olaylar yalnız bardaktan boşanırcasına yağmurlu, şimşekli, gökgürültülü havalarda olur; cinsel istek sadece burun kanadlarının oynamasıyla anlatılır; birşeyden korkup kaçılırken, heyecanlı bir müziğin eşliğinde sık ağaçlar arasında koşulur, ama hemen aynı sahnenin devamında sevgiliye rastlanınca iki tarafı ağaçlık, şairane bir yola sapılır ve romantik bir müzik duyulur!..

"Aşk ve Kin", nâm-ı diğer "Öldükten Sonra Bile"nin ilânlarında "Amerika ve Kanada televizyonlarına 90 bin dolara satılan ilk türk filmi" notu var. Bu doğruysa, Demirağ, "ecnebiyye"den intikamını maddi bakımdan da, manevi bakımdan da.-farkında olmaksızın - almış demektir!

A . B . D .

Yönetmenlerin zaferi

Sinema her şeyden önce yönetmenlerin işi, mesleği diye bilinir. Sinema sanatının baş sorumlusu deyince akla önce yönetmen gelir, film adları hemen yönetmen adlarına bağlanır. Bütün bunlar doğrudur, ama amerikan sineması büyük ölçüde bu kuralın dışında kalmaktadır. Buna sebep, amerikan sinema endüstrisinin yapısıdır. Amerika dışı kıtlarda yönetmenin işi diye bilinen çalışmalar, sorumluluklar, Amerikada yapımcıya aittir. Yönetmene gelince o, yapımcının emrinde, belli bir stüdyoya bağlı, aylıklı bir memurdan başka bir şey değildir. Ünlü yönetmen Joseph won Sternberg'in deyişiyle, amerikan yönetmen "alıcının önünde oyuncuları hareket ettirmekle görevlidir". Stüdyo, kendisine bağlı yönetmenin eline bir senaryo tutuşturur ve yönetmen kendisinin seçmediği bu senaryoyu, kendisinin seçmediği oyuncular, kendisinin seçmediği teknisyenler, kendisinin söz hâkkı olmadığı dekorlar içinde ve hiçbir değişiklik yapmaksızın film üzerine geçirmekten başka bir iş yapamaz. Hâttâ çok kere, senaryoyu okumağa bile vakit bulamaz. Bir kere filmin çevrilmesi bitti mi, yönetmenin de görevi tamamlanmış demektir. Kaba montaj, ince montaj,seslendirme...gibi çalışmalar bir yana yönettmen bundan, sonra filmini görse görse, seyirci gibi filmi piyasaya çıktığı vakit görebilir.Başka ülkelerde sanat, ve teknik noktasından yönetmenin omuzlarına yüklenen bütün sorumlulukları, görev ve yetkileri Hollywood'ta yapımcı yüklenmiştir. Ama bu yapımcının da filmin doğrudan doğruya çevrilmesi işiyle bir ilgisi yoktur. Bu oldukça tuhaf ve çelişik durum, amer ikalı yönetmenler ile sinema endüstrisi ara-

sında yıllardır süren bir soğuk savaşa yol açmış- yönetmenler haklarını korumak üzere ilk defa 1936'da "Directors' Guild of America" adlı sendika-; da birleşmişllerdir. Bu "Amerika Yönetmenler Sendikası'nın o vakittenberi başkanlığını yapan ünlü yönetmen Frank Câpra,sendikanın kuruluşundan üç yıl sonra "New York Times"e yazdığı bir mektupta, durumu şöyle özetlemektedir: "Hollywood'ta filmlerini istediği gibi çevirebilen ve montajı üzerinde söz sahibi olan yönetmen yarım düzineyi aşmaz. Sinemanın yönetmenin işi olduğu görüşünüzü hepimiz paylaşıyoruz. Sinema yö netmenin işidir ve öyle olmalıdır. Biz üç yıldır bu Yönetmenler Sendikasını kurmağa çalıştık ve sendika olarak yapımcılardan tek isteğimiz de şu oldu : A filmleri için iki haftalık. B filmleri için bir haftalık hazırlık süresi. Bir de filmlerin kaba montajına nezaret etmek... Bugün yönetmenlerin % 80'i çevrilmesi gereken sahneleri, nasıl çevrilmesi söylenmişse, hiçbir değişiklik yapamadan, öyle çevirmektedirler. Yönetmenlerin % 90'ının da ne senaryo, ne de montaj üzerinde söz hakkı vardır. Yönetmenin işi diye bilinen bir sanat için doğrusu acı bir durum..."

30 yıl savaşının sonu

Amerikan yönetmenleri ile sinema endüstrisinin başında bulunanlar arasındaki bu "otuz yıl savaşı" ancak geçenlerde "Amerika Yönetmenler Sendikası" ile "Sinema ve Televizyon Yapımcıları Birliği" (Association of Motion Pîcture and Television Producers) arasında imzalanan dört yıllık toplu sözleşmeyle sona erdi. Yedi aylık çetin bir pazarlıktan sonra varılan bu anlaşma amerikan yönetmenlerinin otuz yıllık hülyalarından bazılarını gerçekleştirmektedir. Sözleşmenin bu bakımdan en önemli bölümü, iki sayfalık Yaratıcılıkla ilgili haklar" bölümüdür. Gerçi sözleşmenin ilk paragrafında "iş, ve sanat yönünden film için kesin kararı vermek yapımcıya aittir" denilmekle son sözün yapımcıda kaldığı belirtilmektedir. Ancak, para babalarının yönetmene ilk defa iki sayfalık "yaratıcılık hakkı" tanıması önemli bir zaferdir. Kaldı ki, son söz yapımcının olmakla birlikte, anlaşmazlık halinde konu yapımcılar ile yönetmenlerin eşit sayıda temsil edilecekleri karma bir hakem kuruluna götürülecek ve kesin karart bu kurul verecektir.

"Yaratıcılıkla ilgili haklar" bölü**münde** yönetmenlerin sağladıkları kazançlardan bazıları şunlardır: Yapımcı, filmin çevrilişinden, önceki hazırlık döneminde hangi Senaryoyu, görüntü yönetmenini, oyuncuyu, montâjcıyı ve yönetmen yardımcını filmde çalıştıracağını yönetmene önceden, bildirecek, bu konuda yönetmenin de düşüncesini alacaktır. Senaryoda yapılacak - bütün değişiklikler veya senaryocunun değiştirilmesinde de yapımcı yine yönetmene danışacaktır. "İkinci çevirim birliği"nin çalışmaları yönetmenden habersiz' yürümiyecektir. Filmin çevrilişi sırasında yönetmen günlük çekimleri -seyretmek hakkına sahip olacaktır - evet. bütün dünyada sinemacıların her gün yaptığı bu en basit, fakat en gerekli iş şimdiye kadar amerikan yönetmenine bir hak olarak tanınmıyordu -! "Yaratıcılıkla ilgili haklar" çevirim sonrasını da içine almaktadır. Özellikle montaj konusu bu bölümde en önemli yeri tutmaktadır. Toplu sözleşmede herhangi bir kaçamağa, anlaşmazlığa meydan vermemek için "yönetmen montajı" adıyla yeni bir terim ortaya atılmıştır. Buna göre, yönetmen kaba montaj üzerinde olduğu kadar ince montaj üzerinde de söz sahibi olmaktadır. Yine bu sözleşmeyle, amerikan yönetmeni ilk defa olarak, negatifin montajına geçilmeden önce filmin kesin montajını perdede seyretmek imkânını kazanmaktadır.

Amerika dışındaki yönetmenler için çok basit gibi görünen bu haklar, böylece otuz yıllık bir mücadeleden sonra hukuki bir metin olarak ortaya konulmuş bulunmaktadır. Bunun, amerikan sinemasının gelişiminde büyük bir rol oynıyacağı muhakkaktır. Kaldı ki "Amerika Yönetmenler Sendikası" bunu bir "ilk adım" saymakta, dört yıllık sürenin sonunda "yaratıcılık hakları"nı daha da genişletmeği tasarlamaktadır.

(Basın A: 1002) — 187